

תפסיר רס"ג

גגד אלה הדברים

למנחת שבת
ושני וחמישי

א אלה הדברים אשר
דבר משה אל-כל-ישראל
בעבר הירדן במדבר
בערבה מול סוף בין-פארן
ובין-תפל ולבן וחצרות ודי

א א) הדיה אלפלטמת. אלדי
כלם בהא מוסי בני אסראיל.
פי עבר אלארדן. פי ברייה
אלפידא. מקאבל פחר אלקלזם.
בין פארן ובין תופל. ולבן
וחצרות ודיאת אלדיהב:
ב) עלי מסאפה אחדי עשר
יום מן חריב. עלי טריק גבל

זהב: אלין פתגמיה. דמליל משה עם כל ישראל. בעברא דירדנא.
אוכח יתהון על דחבו במדברא. ועל דארגיוזו במישרא לקביל ים סוף.
בפארן אתפלו על מנא. ובחצרות ארגיוזו על בשרא ועל דעברו עיגל
דהב: א אחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר
עד קדש ברנע: מהלך חד עשר יומין מחורב. אורח טורא

— רס"י —

המבלי אין קברים במצרים, וכן בנסעם
מתוך הים, שנאמר (פסלים קו, ז) וימרו על ים
בים סוף, כדאיתא בערכין (טו, טו): בין פארן
ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן [רשב"י]
חורנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו
תפל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו
על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כה, ט)
ונפשנו קצה בלחם הקלקל ועל מה שעשו
במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות.
במחלקתו שלקנח. דבר אחר אמר להם,
היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים
בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם
במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו
בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר (כושע ג, ט)
וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל: א אחד
עשר יום מחרב. אמר להם משה ראו מה

א אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות
ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני
המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים
והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: אל
כל ישראל. אלו הוכיחן מקצתן, היו אלו
שבשוך אומרים, אתם הייתם שומעים מבן
עמרם ולא השיבותם דבר מכף וקף, אלו
היינו שם היינו משיבים אותו, לכך בנסעם
כלם ואמר להם הרי בלכם כאן כל מי שיש
לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו
אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא
בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו
(שמות טו, ג) מי יתן מותנו וגו': בערבה.
בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים
בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו
ביום סוף בבואם לים סוף שאמרו (שס יד, יב)

שמן המור (ט) מול סוף. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

סעיר. אלו רקים ברנע:
(ג) ולמא כאן פי סנה'
אלארבעין. פי אליום אלאוול
מן אלשהר אלחאדי עשר. כלם
מוסי בני אסראיל. כגמיע מא
אמרה אללה אליהם: (ד) בעד
פתחה. בלד סיחון מלך
אלאמוריין. אלמקים פי חשבון.

דשעיר. עד רקם גיאה: **ויהי**
בארבעים שנה בעשתי-
עשר חדש באחד לחדש
דבר משה אל-בני ישראל
ככל אשר צוה יהוה אתו
אלהם: והוה בארבעין שנין. בחד

עשר ירחין בחד לירחא. מליל משה עם בני ישראל. ככל. דפקיד יי.
יתיה לותהון: **אחרי הכתו את סיחון מלך האמרי**
אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן
אשר יושב בעשתרת באדרעי: בתר דמחא. ית

— כס"י —

אני אומר לה מפני מה לא הוכחתיך כל
השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק
בעשו אחי. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין
את האדם אלא סמוך למיתה, כדי שלא יהא
מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חבירו
רואיו ומתבייש ממנו וכי כדאיתא בספרי.
וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך
למיתה, וכן שמואל, שנאמר (ש"ס יב, ג)
הנני ענו בי. וכן דוד את שלמה בנו:
ו**אחרי הכתו**. אמר משה אם אני מוכיחם
קודם שיכנסו לקצת הארץ, יאמרו מה לזה
עלינו, מה היטיב לנו, אינו בא אלא לקנות
ולמצא עלה שאין בו כח להכניסנו לארץ,
לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפנייהם
והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחו: **סיחון**
וגוי **אשר יושב** וגוי. אלו לא היה סיחון קשה
והיה שרוי בחשבון, היה קשה שהמדינה
קשה, ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי

גרמתם, אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש
ברנע בדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד
עשר יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים,
שהרי בעשרים באיר נסעו מחורב שנאמר
(זמדכ"י, י) ויהי בשנה השנית בחדש השני
בעשרים בחדש יגוי ובעשרים ותשעה בסיון
שלחו את המרגלים מקדש ברנע, צא מהם
שלושים יום שעשו בקברות התאווה, שאכלו
הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו
בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה
ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה
שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם
לארץ, ובשביל שקלקלתם הסב אתכם
סביבות הר שעיר ארבעים שנה: **ויהי**
בארבעים שנה בעשתי עשר חדש
באחד לחדש. מלמד שלא הוכיחו אלא
סמוך למיתה, ממי למד, מיעקב שלא הוכיח
את בניו אלא סמוך למיתה. אמר, ראובן בני

תפסיד רס"ג

ועוג מלך אלפתנייה. אלמקים
 פי עשתרות פי אדיראעאת:
 (ה) פי עבר אלארדן פי בלד
 מואב. אמען מוסי. בבניאן
 הדיה אלשריעה קאלא:
 (ו) אללה רבנא. קאל לנא פי
 חריב. חסבכם אלמקאם פי
 הדיה אלגבל: (ז) ולן וארחלו.

סיחון מלכא אמוראה. דיתייב בחשבון.
 וית. עוג מלכא דמתנו. דיתייב
 בעשתרות באדרעי: **בעבר**
הירדן בארץ מואב הואיל
משה באר את התורה
הזאת לאמר: בעברא דירדנא
 בארעא דמואב. שרי משה. פריש. ית
 אולפן אוריתא הדא למימר: **יהוה אלהינו דבר אלינו**
בחרב לאמר רב לכם שבת בהר הזה: "אלהנא.
 מליל עמנא בחרב למימר. סגי לכון דיתייבתון בטורא הדין: **פנו**
וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל כל שכניו
בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף היס ארץ
הפנעני והלבנון עד הנהר הגדל נהר הפרת:

— רס"י —

בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת
 כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה:
אשר יושב בעשתרות. המלך קשה
 והמדינה קשה: **עשתרת.** הוא לשון צוקין
 וקושי כמו (כראשית יד, ט) עשתרות קרנים,
 ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים שהיו שם
 רפאים שהכה אמרפל, שנאמר (כראשית יד, ט)
 ויכו את רפאים בעשתרות קרנים, ועוג נמלט
 מהם והוא שנאמר (סס יד, יג) ויבא הפליט,
 ואומר (דברים ג, יא) פי רק עוג מלך הבשן
 נשאר מיתר הרפאים: **באדרעי.** שם
 המלכות: **הואיל.** התחיל כמו (כראשית יח, כז)
 הנה נא הואלתי: **באר את התורה.**

בשבעים לשון פרשה להם: **ורב לכם**
שבת. כפשוטו. ויש מדרש אגדה
 הרבה לכם גדלה ושכר על ישיבתכם
 בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים,
 קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי
 אלפים ושרי מאות: **פנו וסעו לכם.** זו דרך
 ערד וחרמה: **ובאו הר האמרי.** כמשמעו:
ואל כל שכניו. עמון ומואב והר שעיר:
בערבה. זה מישור שליער: **בהר.** זה
 הר המלך: **ובשפלה.** זו שפלת דרום:
ובנגב ובחוף היס. אשקלון ועזה וקסרי וכו'
 כדאיתא בספרי: **עד הנהר הגדל.**
 מפני שנוכר עם ארץ ישראל, קראו
 גדול. משל הדיוט אומר עבד מלך מלך.

תפסיר רס"ג

ואדכ'לו אלי גבל (י"ג: בלד)
אלאמורי וגמיע גיראנה. פי
אלג'ור ואלגבל. ואלטהל
ואלדארום וסאתל אלבחר.
בלד אלכנאענין ואלבנאן.
אלי אלנהר אלכביר נהר
אלפראת: ח) אנצ'רו קד געלת
אלבלד בין ידיכם. אצעדו
והוזה. כמא קסם אללה
לאבאיכם. לאברהים יצחק
ויעקוב אן יעטיה להם.
ולנסלהם בעדהם: ט) פקלת לכם.
פי דיאלד אלזקת קאילא. לא
אסתטיע וחדוי אן אחתמלכם:

אתפנו וטולו לכון. ועולו לטורא
דאמוראה ולכל מגירוהי. במישרא
בטורא. ובשפילתא ובדרומא ובספר
ימא. ארע כנענאה ולבנן. עד נהרא רבא
נהרא פרת: ח ראה נתתי
לפניכם את הארץ באו
ורשו את הארץ אשר
נשבע יהוה לאבותיכם
לאברהם ליצחק וליעקב
לתת להם ולזרעם

אחריהם: חזו. דיהבית קדמיכון ית ארעא. עולו ואחסינו ית
ארעא. דקיים יי. לאבקהתכון. לאברהם ליצחק וליעקב למתן להון.
ולבניהון בתריהון: ט ואמר אלכם בעת ההוא לאמר
לא-אוכל לבדי שאת אתכם: ואמרית לכון. בעדנא
ההוא למימר. לית אנא יכיל בלחודי לסוברא יתכון:

— כס"י —

ברוך הוא: לא אוכל לבדי וגוי. אפשר
שלא היה משה יכול לדון את ישראל. אדם
שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים
והוריד את המן והגיו את השלל לא היה
יכול לדונם, אלא כף אמר להם, ה' אלהיכם
הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על
דיניכם נטל את הענש מכם ונתנו על הדינין.
וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל
לשפט את עמך הכבד הזה, אפשר מי
שכתוב בו (שם, כ, יא) ויחכם מפל האדם,
אומר מי יוכל לשפט, אלא כף אמר שלמה

הדבק לשחור וישתחוו לה, קרב לגבי דהנא
ואדהו: ח ראה נתתי. בעיניכם אתם רואים.
איני אומר לכם מאומד ומשמועה: באו
ורשו. אין מערער בדבר ואינכם צריכים
למלחמה, אלו לא שלחו מרגלים לא היו
צריכים לכלי זון: לאבתיכם. למה הזכיר
שוב לאברהם ליצחק וליעקב, אלא אברהם
כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי
לעצמו: ט ואמר אליכם בעת ההוא
לאמר. מהו לאמר, אמר להם משה, לא
מעצמי אני אומר לכם, אלא מפני הקדוש

זולק הדקדוק: ח לאברהם ליצחק וליעקב. תיבת לאברהם באזלא:

תפסיר רס"ג

(י) אד' אלה רבכם כתרכם. והודיאכם אליו. כפואכב אלסמא כתר'ה: יא) ואסאל אלה אלאה אבאיכם. אן זייד פיכם. מתלכם אלף מרה. ויבארך פיכם. כמא ועדכם: יב) כף אחתמל וחד. תקלכם וקצצכם וכ'צאימכם: יג) האתן ברגאל. חכמא פהמא. מערופין

**יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הָרַבָּה
אֶתְכֶם וְהֵנַכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם לְרַב: ִׁׁ אֱלֹהֵיכֶם אֲסַגִּי
יְתִכּוֹן. וְהָא אֶתִּיכּוֹן יוֹמָא דִּין. כְּכֹכְבֵי
שָׁמַיָא לְסַגִּי: ִׁׁ יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתְכֶם יִסֵּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם
אֱלֹף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם**

**כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: ִׁׁ אֱלֹהֵא דְאַבְהָתְכּוֹן. יוֹסִיף עֲלֵיכּוֹן. כּוֹתְכּוֹן
אֱלֹף זְמַנִּין. וַיְבָרֶךְ יְתִכּוֹן. כְּמָא דְמַלִּיל לְכּוֹן: (שני) ִׁׁ אֵיכָה
אִשָּׁא לְבַדִּי טַרְחַכֶם וּמִשְׁאַכֶם וְרִיבְכֶם: אֵיכָדִין
אֲסוּבַר בְּלַחֲוִדִי. טוֹרְחִיכּוֹן וְעִסְקִיכּוֹן וְדִינְכּוֹן: ִׁׁ הָבּוּ לָכֶם
אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנַבְנִים וַיְדַעִים לְשִׁבְטֵיכֶם**

— כס"י —

יז אֵיכָה אִשָּׁא לְבַדִּי. אם אומר לקבל שכר לא אוכל, זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא: טַרְחַכֶם. מלמד שהיו ישראל טרחנין. היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דינין: ומשאכם. מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משה לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם לצאת, שמא אינו שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת, אמרו, מה ראה בן עמרם שלא לצאת, מה אתם סבורים, יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מחשבות: וריבכם. מלמד שהיו רוגנים: יג הָבּוּ לָכֶם. הזמינו עצמכם לדבר: אֲנָשִׁים. וכי תעלה על דעתך נשים,

אין דיני אמה זו כדיני שאר האמות, שאם דן והרג ומכה וחונק ומטה את דינו וגו' אין בכף פלוס, אני אם חיבתי ממון שלא בדין, נפשות אני נתבע, שונאמר (משלי כג, כג) וקבע את קבעיהם נפש: יוֹהֵנַכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. וכי ככבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא ששים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים פיום, קימים פחמה וכלבנה וככוכבים: יא יִסֵּף עֲלֵיכֶם כְּכֶם אֱלֹף פְּעָמִים. מהו שוב ויברך אתכם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם, אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתנו, כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם (צנאשית יג, טו) אֲשֶׁר אֵם יוכל איש למנות וגי, אמר להם זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

תפסיר רס"ג

לֹא־סַבְּאֲטֶכֶם. אֲעִירְהֶם רוּיֶסָא
עֲלֵיכֶם: יד) פֶּאֶגְבַּתְמוּנִי וְקִלְתֶּם.
מָא אֲצִלַּח אֵן יַעֲמַל הָדֵא
אֲלֵאֲמַר אֲלֵדִי קִלְתֵּאֵה:
טו) פֶּאֶכִּדִּית מִן רוּיֶסָא
אֲסַבְּאֲטֶכֶם. רְגֵאלָא חֲכָמָא
מַעְרוּפִין. פֶּגְעֵלְתֶּהֶם רוּיֶסָא
עֲלֵיכֶם. רוּיֶסָא אֱלוֹף וּמִיּוּן.

וְאֲשִׁימָם בְּרֵאשִׁיכֶם: הָבוּ לְכוּן.
גוּבְרִין חֲכִימִין וְסוּכְלֵתְנִין. וּמִדְעֵן
לְשִׁבְטֵיכוֹן. וְאֲמַנִּינוּן רִישֵׁן עֲלֵיכוֹן:
יד) **וְתַעֲנוּ אֹתִי וְתֹאמְרוּ**
טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
לַעֲשׂוֹת: וְאֲתִיבְתוּן יָתִי. וְאֲמַרְתוּן:
תִּקֵּן פֶּתְגָמָא דְמִלִּילְתָא לְמַעַבְד:

וְאָקַח אֶת־רֵאשֵׁי שְׁבֵטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים
וְיֹדְעִים וְאֵתְּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי
אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת

— רס"י —

מתלמוד לא מן שְׁבֵטֵיכֶם עֲלֵיךָ. אֲלֵא
יִדְעֵתִי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם. הֵייתֶם אוֹמְרִים, עֲכָשִׁיו
יִתְמַנּוּ עֲלֵינוּ דִּינֵין תְּרַבְּהָ, אִם אֵין מְכִירְנוּ אֲנוּ
מְבִיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פְּנִים:
לַעֲשׂוֹת. אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתֶּם אוֹמְרִים
עֲשֵׂה מִהֲרָה: טו) **וְאָקַח אֶת רֵאשֵׁי**
שְׁבֵטֵיכֶם. מִשְׁכָּתִּים בְּדָבָרִים, אֲשֶׁרֵיכֶם, עַל
מִי בָאתֶם לְהִתְמַנּוֹת, עַל בְּנֵי אֲבֵרְהֶם יִצְחָק
וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שְׁנִקְרָאוּ אֲחִים וְרַעִים,
חֶלֶק וְנִחְלָה וְכָל לְשׁוֹן חֶבְדֵּי: **אֲנָשִׁים חֲכָמִים**
וְיֹדְעִים. אֲבָל נְבוֹנִים לֹא מִצָּאתִי. זֹו אַחַת
מִשְׁבַּע מִדּוֹת שְׁאֲמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה וְלֹא
מִצָּא אֲלֵא שְׁלֹשׁ אֲנָשִׁים צְדִיקִים, חֲכָמִים
וְיֹדְעִים: **רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם.** שְׁתַּנְהֵגוּ בְּהֶם
כְּבוֹד. רֵאשִׁים בְּמִקְוֵה, רֵאשִׁים בְּמִמְכָר,
רֵאשִׁים בְּמִשָּׂא וּמִתָּן, נְכֻסֵּס אֲחֵרוֹן וְיוֹצֵא
רֵאשׁוֹן: **שְׂרֵי אֲלָפִים.** אֶחָד מְמַנֶּה עַל אֲלָף:
שְׂרֵי מֵאוֹת. אֶחָד מְמַנֶּה עַל מֵאָה:
וְשְׂרֵים. מְנִיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם. אֵלוּ
הַכּוֹפְתִין וְהַמְכִּין בְּרִצּוּעָה עַל פִּי הַדִּינִין:

מה תלמוד לומר אנשים, צדיקים כסופים:
נְבוֹנִים. מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֹו הֵיא
שְׁשָׂאֵל אַרְיוֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי, מַה בֵּין חֲכָמִים
לְנְבוֹנִים. חֲכָם הוֹמָה לְשִׁלְחֵנִי עֲשִׂיהַ,
כְּשִׁמְבִיאִין לוֹ דִּינְרִין לְרֵאוֹת רוּאָה, וְכִשְׂאִין
מְבִיאִין לוֹ יוֹשֵׁב וְתוֹהָא. נְבוֹן הוֹמָה לְשִׁלְחֵנִי
תְּנַה, כְּשִׁמְבִיאִין לוֹ מַעוֹת לְרֵאוֹת רוּאָה,
וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ מַחֲזוֹר וּמְבִיאַ מִשְׁלוֹ:
וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שְׁהֶם נִפְרִים לְכֶם, שְׁאֵם
כָּא לְפָנֵי מַעֲשֵׂף בְּטִלִּיתוֹ אֵינִי יוֹדַע מִי הוּא
וּמֵאִיזָה שְׁבֵט הוּא וְאֵם הֶגוֹן הוּא, אֲבָל אַתֶּם
מְכִירִין בוֹ, שְׁאֵתֶם גְּדִלְתֶּם אוֹתוֹ, לְכָף נֶאֱמַר
וְיֹדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם: **בְּרֵאשִׁיכֶם.** רֵאשִׁים
וּמְכַבְּדִים עֲלֵיכֶם שְׁתַּהֲיוּ נוֹהֲגִין בְּהֶם כְּבוֹד
וְיִרְאָה: **וְאֲשִׁימָם.** חֲסַר יוֹד, [לומר] לְמַד
שְׁאֲשִׁמּוֹתֵיהֶם שְׁלִישְׁרֵאל תְּלוּיֹת בְּרֵאשֵׁי
דִּינֵיהֶם, שְׁהִיָּה לְהֶם לְמַחּוֹת וּלְכֹנֵן אוֹתֶם
לְדָרֵךְ הַיִּשְׁרָה: י) **וְתַעֲנוּ אֹתִי וְגוֹי.** הִחַלְתֶּם
אֶת הַדָּבָר לְהִנְאָתְכֶם, הִיָּה לְכֶם לְהִשָּׁבַע,
רְבִנוּ מֹשֶׁה מִמִּי נָאָה לְלַמּוֹד מִמֶּךָ אוֹ

תפסיד רס"ג

וכ'מסין ועשאר את. וערפא
לאסבאטכם: (טז) ואמרת
חכאמכם. פי ד'אלך אלוהת
וקלת להם. אסמעו פי מא בין
אכ'תכם ואחכמו באלעדל. בין
אלרגל ואכ'יה וצי'פה: (יז) לא
תת'בתו אלוגוה פי אלחכם.
ואסמעו מן אלצג'יר כאלכ'ביר.

וּשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: וּדְבַר־יְת
יְת רִישֵׁי שְׁבֵטֵיכֶם. גּוֹבְרִין חֲכִימִין וּמַדְעֵן.
וּמְנִיתִי יְתֵהוּן. רִישֵׁין עֲלֵיכֶם. רַבְּנֵי אֵלֵפֵי
וּרְבָנֵי מְאוֹתָא. וּרְבָנֵי חֲמִשִּׁין וּרְבָנֵי
עֲשׂוּרֵיתָא. וְסָרְכִין לְשִׁבְטֵיכֶם:
וְאַצְוָה אֶת־שְׁפִטֵיכֶם
בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע

בֵּין־אַחֵיכֶם וּשְׁפִטֵיכֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו
וּבֵין גְּרוֹ: וּפְקִידֵי יְת דִּינֵיכֶם. בַּעַדְנָא הַהוּא לְמִימַר. שְׁמַעוּ בֵּין
אַחֵיכֶם וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא. בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אַחוּהֵי וּבֵין גִּיּוֹרֵיהֶ:
לֹא־תִכְרוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט פִּקְטָן כַּגְּדֹל
תִּשְׁמַעוּן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט
לֵאלֹהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם

— כ"ט —

טו **וְאַצְוָה אֶת שְׁפִטֵיכֶם.** אמרתי להם הווי
מתוונים בדין, אם בא דין לפניך פעם אחת
שתיים ושליש אל תאמר כבר בא דין זה לפני
פעמים הרבה אלא הווי נושאים ונותנים בו:
בַּעַת הַהוּא. משמנתיים אמרתי להם, אין
עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם ברשות
עצמכם, עכשיו הרי אתם משעבדים לצבור:
שְׁמַעוּ. לשון הזה [בהאזינכם] כמו (שמות כ, ז)
זכור, (דברים כ, יב) שמור: **וּבֵין גְּרוֹ.** זה בעל
דינו, שאוגר עליו דברים. דבר אחר ובין גרו,
אף על עסקי דירה בין חלקת אחים אפלו בין
תנור לכירים: **יִ לֹא תִכְרוּ פָנִים בַּמִּשְׁפָּט.**
זה המננה להושיב הדין, שלא יאמר איש
פלוני נאה או גבור, אושיבנו דין, איש פלוני
קרובי, אושיבנו דין בעיר, והוא אינו בקי
בדין נמצא מחיב את הזכאי ומזכה את

החיב. מעלה אני על מי שמננהו כאלו הכיר
פנים בדין: **פִּקְטָן כַּגְּדֹל תִּשְׁמַעוּן.** שיהא
חביב עליך דין שלפרוטה כדין שלמאה מנה,
שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרון
[לאחריו]. דבר אחר פקטן כגדל תשמעונו,
כתרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא וחרבו
עשיר ומצוה לפרנסו אפכה את העני ונמצא
מתפרנס בנקיות. דבר אחר שלא תאמר
היאך אני פוגם כבודו שלעשיר זה בשביל
דינך, אפכו עכשיו, וכשיצא לחוץ אומר אני
לו, תן לו שאתה חיב לו: **לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי**
אִישׁ. לא תיראו. דבר אחר לא תגורו, לא
תכניסו דבריק מפני איש. לשון (משלי י, ה)
אוגר בקיץ: **כִּי הַמִּשְׁפָּט לֵאלֹהִים הוּא.** מה
שאתה נוטל מזה שלא בדין, אתה מזיקני
להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט:

תפסיר רס"ג

ולא תחדירו אחדא. לאן אלחכם ללה. ואי אמר צעב עליכם. ארפעו אלוי חתי אנצ'ר פיה: יח) ואוציתכם פי ד'אלד אלוקת. בגמיע אלמור אלד'י יגב אן תצנעוהא: יט) ת'ם רחלנא מן חריב. וסרנא גמיע תלך אלברייח אלעצימה אלמכ'פה אלתי ראי'תמוהא. עלי טריק גבל אלמוריון. כמא אמרנא אללה רבנא. חתי צרנא אלי רקים ברנע: כ) פקלת לכם. קד גיתם אלי גבל אלמוריון. אלד'י אללה רבנא מעטיה לנא:

תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו: לֹא תִשְׁתַּמְדְּעוּן אִפִּי בְּדִינָא. מְלִי זְעִירָא כְּרַבָּא תִשְׁמְעוּן. לֹא תִדְחִלוּן מִן קִדְם גּוּבְרָא. אֲרִי דִינָא דִּי הוּא. וּפְתַגְמָא דִּיקְשֵׁי מִנְכוּן. תִּקְרְבוּן לְוֹתִי וְאִשְׁמַעֲנִיה:

וְאִצִּיחָה אֶתְכֶם בַּעַת

הֵהוּא אֵת כָּל-הַדְּבָרִים

אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וּפְקִידֵת יִתְכוּן

בְּעִדָּנָא הֵהוּא. יֵת כָּל פְּתַגְמֵי דְתַעֲבָדוּן:

וְנִסְעַ מְחֹרֵב

וְיַלְךְ אֵת כָּל-הַמְדַבֵּר

הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הֵהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דְּרַךְ הַר

הָאֵמְרִי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד

קִדְשׁ בְּרִנְעַ: וְנִטְלָנָא מְחֹרֵב. וְהִלִּיכְנָא. יֵת כָּל מְדַבְּרָא רַבָּא

וּדְחִילָא הֵהוּא דְחִזִּיתוּן. אֹרַח טוֹרָא דְאַמּוֹרָאָה. כְּמָא דְפְקִיד. יי אֵלֵהֲנָא

יִתְנָא. וְאַתִּינָא. עַד רְקַם גִּיאָה: כ וְאִמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם

עַד-הַר הָאֵמְרִי אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נִתַּן לָנוּ:

— כס"י —

מראה: יי את כל הדברים אשר תעשו. אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות: יט המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים פקורות ועקרבים פקשותות: כ ותקרבון אלי בלכם. בערבוביא ולהלן הוא אומר (דברים כ, כ כא) ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וקניכם ותאמרו הן הראנו וגו' אותה קריבה היתה הוגנת. ילדים

תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחה, וכן שמואל אמר לשאול (שמואל א' ט, יט) אנכי הראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא. חזיק שאני מודיעך שאין אתה רואה. ואימתי הודיעו, בשבא למשוח את דוד (שם טז, ו) וירא את אליאב ויאמר אף נגד ה' משיחו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, ולא אמרת אנכי הראה (שם טז, ז) אל תבט אל

תפסיר רס"ג

כא) אנצ'ר. קד געל אלה רבך אלבלד בין ידיך. אצעד פחוזה. כמא ועדך אלה אלה אבאיד. לא תכיאף ולא תדער: כב) פתקדם אליי כתיר מנכם. וקלתם. נבעת' ברגאלא בין ידינא. ירומון לנא אלבלד. וידון עלנא גואבא. ען אלטריק אלד'י נצעד פיה. ואלקרא אלד'י נדכיל אליהא: כג) פחסן דיאלד ענדי. פאכ'ית מנכם אתני עשר

ואמרית לבון. אתיתון עד טורא
 דיאמורא. די אלהנא יהיב לנא:
ראה נתן יהוה אליך
לפניך את הארץ עלה רש
כאשר דבר יהוה אלי
אבתיך לך אל-תירא
ואל-תחת: חזי. דיהב יי אלהך.

קדמך ית ארעא. סק אחסין. כמא
 דמליל יי. אלהא דיאבהתך לך. לא

תדחל ולא תתבר: **(שלישי)** כב ותקרבוני אלי כלכם
 ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו
 את-הארץ וישבו אתנו דבר את-הדרך אשר
 נעלה-בה ואת הערים אשר נבא אליהן:
 וקריבתון לותי פולכון. ואמרתון. נשלח גוברין קדמנא. ויאללון לנא
 ית ארעא. ויתיבון יתנא פתגמא. ית אורחא דנסק בה. וית קרויא.
 דינעול להון: כג וייטב בעיני הדבר ואקח מכם

רס"ג

משל לאדם שאומר לחברו מכור לי חמורך
 זה, אמר לו הן. נותנו אתה לי לנשיון, אמר
 לו הן. בקרים וגבעות, אמר לו הן. פיין
 שראה שאין מעכבו כלום, אמר הלוקח
 בלבו, בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום. מיד
 אמר לו טול מעותיך ואיני מנסהו. מעתה אף
 אני הודיתי לדבריכם, שמא תחזרו בכם
 כשתראו שאיני מעכב, ואתם לא חזרתם
 בכם: ואקח מכם. מן הפרורים שבכם מן
 המסלתים שבכם: שנים עשר אנשים איש

מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים
 מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל
 כאן, ותקרבוני אלי כלכם, בערבוביא. ילדים
 דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את
 הראשים: וישבו אתנו דבר. באיזה לשון
 הם מדברים: את הדרך אשר נעלה בה.
 אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים
 אשר נבא אליהן. תחלה לכבוש: כג וייטב
 בעיני הדבר. בעיני ולא בעיני המקום. ואם
 בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות,

זלק הרקדוק: כה עלה רש. בחסרון היו"ד פ"א הפועל והרי"ש בצירי ענין ירושה (מהרי"ב):

תפסיר רס"ג

רגלא. רגל ואחד מן כל שבט: (כד) פולן וצעדו אלי אלגבל. וגאו אלי ואד אלענקוד. וגסוה: כה) ואכידו מעהם מן תמרה. ואחדרוה אלינא. ורדו עלינא גואבא וקאלו. אן אלבלד. אלד' אללה רבנא מעטינאה לגייד: כו) ולם תשן אלצעוד אליה. וכאלפתם אמר אללה רבכם: כז) ותכרדתם פי אכ'ביתכם וקלתם. מן שנאה'

**שְׁנַיִם עָשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ
אֶחָד לְשִׁבְטָא:** וּשְׁפָר בְּעֵינַי פְּתַגְמָא.
וּדְבָרִית מְנַכּוֹן תְּרִי עֶשֶׂר גּוֹבְרִין. גּוֹבְרָא
חַד לְשִׁבְטָא: כָּד וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ
הַהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל
אֲשָׁכֶל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וְאֵת־פְּנֵי־אֹ
וּסְלִיקוּ לְטוֹרָא. וְאֵתוּ עַד נַחֲלָא
דְּאֵת־כְּפָלָא. וְאֵלִילוּ יָתָהּ: כָּה וַיִּקְחוּ

**בְּיַדְם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיִּזְרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ
דְּבַר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
נָתַן לָנוּ: וְנִסִּיבוּ בְּיַדְהוֹן מֵאֲבָא דְאַרְעָא. וְאֶחֱתוּ לָנָא. וְאֵתִיבוּ
יָתְנָא פְּתַגְמָא וַאֲמְרוּ. טָבָא אַרְעָא. דִּי אֱלֹהֵנָא יְהִיב לָנָא: כָּו וְלֹא
אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וּתְמַרוּ אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
וְלֹא אֲבִיתוֹן לְמַסַּק. וְסָרִיבְתוֹן. עַל מִימְרָא דִּי אֱלֹהִיכוֹן: כָּז וּתְרַגְּנוּ
בְּאֵהֲלֵיכֶם וּתְאֹמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְהוָה אֹתָנוּ**

— כס"י —

התרסה, התרסתם פנגד מאמרו: כז) ותרגנו. לשון הרע, וכן (משלי יט, ט) דברי נרגון אדם המוציא דבה: בשנאת ה' אתנו. והוא היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו. משל הדיוט אומר, מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך: בשנאת ה' אתנו הוציאנו מארץ מצרים. הוצאתו לשנאה היתה.

אחד לשבט. מגיד שלא היה שבט לוי עמהם: כד עד נחל אשכל. מגיד שנקרא על שם סופו: וירגלו אותה. מלמד שהלכו בה ארבעה אומנין שתי וערב: כז) ויזרדו אלינו. מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות: ויאמרו טובה הארץ. מי הם שאמרו טובתה, יהושע וכלב: כז) ותמרו. לשון

זולק הרקדוק: כז) ותמרו את פי יהוה אלהיכם. תיבת פי בטפחא בכל התיגאן המדוקדקות: כז) ותרגנו הרי"ש בקמץ חטף כי המאריך בתי"ו והגימ"ל בשוא נח:

תפסיר רס"ג

הוֹצִיאֲנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 לָתֵת אֵתְּנוּ בְיַד הָאֱמֹרִי
 לְהַשְׁמִידֵנוּ: וְאֶת־רַעַמְתוֹן
 בְּמִשְׁכַּנֵּיכֹן וְאֶמְרָתוֹן. בְּדַסְנִי יי יִתְּנָא.
 אֶפְקָנָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם. לְמַמְסַר יִתְּנָא.
 בְּיָדָא דְּאֶמֹרָאָה לְשִׁיִּצְיֹתֵתָנָא:
 אָנָּה | אֲנַחְנוּ עֲלֵיִם אַחִינוּ
 הַמָּסוּ אֶת־לִבְבָנוּ לֵאמֹר
 עִם גְּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עָרִים
 גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בַּשָּׁמַיִם

אללה לנא. אכ'רגנא מן בלד
 מצר. ל'סלמנא. פי אידי
 אל'מוריין פינפ'דינא: כח) אלי
 אין נחו צאעדין. ואכ'ותנא קד
 אמאסו קלו'פנא בקול'הם. אן
 אלקום אכת'ר ואעצ'ים מנא.
 ואן קראדם כבאר חצינה
 תדאני אלסמא. חתי' בני
 אלג'באברה רא'ינאדם הנאד:
 כט) פקלת ל'כם. לא תרהבוהם
 ולא תכ'אפוהם: ל) אללה רב'כם
 אלסאיר נורה בין יד'כם. הו
 יחארב ענ'כם. כגמיע מא צנע
 מע'כם. ב'מצר בחצ'רת'כם:

וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: לָאן אֲנַחְנָא סְלָקִין. אֲחַנָּא
 תְּבַרוּ יֵת לַבְּנָא לְמִימַר. עִם רַב וְתַקִּיף מִנְּנָא. קְרוּיִן. רַבְרַבָּן וּכְרִיכָן עַד
 צִית שְׁמִיָּא. וְאִף בְּנֵי גִבְרָא חֲזוּינָא תַמָּן: ❀ טַלְוּטִיר בְּסַפְרֵי ❀ כִּי וְאֵמַר
 אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרִצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם: וְאֶמְרִית
 לְכוּן. לָא תַתְּבַרוּן וְלֹא תַדְחִלוּן מִנְּהוּן: ל יְהוּזָה אֱלֹהֵיכֶם
 הַהִלְדָּה לְפָנֵיכֶם הוּא יִלְחַם לָכֶם כֹּכָל אֲשֶׁר
 עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם: יי אֱלֹהֵכֹן דְּמַדְבַּר

— כט"י —

ממצרים לתת לנו את ארץ כנען: כט ערים
 גדלות ובצורות בשמים. דברו הכתובים
 לשון הבאי: כט לא תערצו. לשון שבירה
 בתרגומו, ודומה לו (אויז ל, ו) בערוץ נחלים
 לשבן, לשבור נחלים: לילחם ל'כם.
 בשבילכם:

משל למלך בשר ודם, שהיו לו שני בנים
 ויש לו שתי שדות אחת שלשקיא ואחת
 שלבעל, למי שהוא אוהב נותן שלשקיא
 ולמי שהוא שונא נותן לו שלבעל. ארץ
 מצרים שלשקיא היא שגילוס עולה ומשקה
 אותה, וארץ כנען שלבעל, והוציאנו

תפסיר רס"ג

לא) וכמא ראית פי אלבר. אן
אללה רבך חמלך. כמא יחמל
אלמר ולדה אשפאקא. פי כל
טרין סרתם. אלי אן גיתם
אלי הדיא אלמוציע: לב) ופי
הדיא אלמור. אפלא תומנון.
באללה רבכם: לג) אלסאיר
נורה אמאמכם פי אלטרין.
ליצלה לכם מפאנא לנזולכם.
ובאלנאר לילא. לידלכם
אלטרין אלדי תסלכונה.
ובאלגמאם נהארא: לד) תים
סמע אללה פלאמכם פסכט

קדמיכון. מימריה יגיא לכון. בכל.
דעבר עמכון. במצרים לעיניכון:
וּבַמִּדְבָר אֲשֶׁר רָאִיתָ
אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֵלֶיךָ
כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ אֶת־בְּנוֹ
בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם
עַד־בְּאֵכֶם עַד־הַמָּקוֹם
הַזֶּה: ובמדברא דחזיתא. דסוברך יי
אלהך. כמא דמסובר גוברא ית בריה.
בכל אורחא דהליכתון. עד מיתכון עד

אתרא הדין: לב) **וּבַדְבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֱמִינִם בִּיהוָה**
אֱלֹהֵיכֶם: ובפתגמא הדין. ליתכון מהימנין. במימרא די
אלהכון: לג) **הֵהִלַּךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לְכֶם**
מָקוֹם לַחֲנֻתְכֶם בְּאֵשׁ | לֵילָה לְרֵאתְכֶם בַּדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ וּבַעֲנַן יוֹמָם: דמדבר קדמיכון
באורחא. לאתקנא לכון. אתר בית משרי לאשריותכון. בעמודא
דאישתא בליילא. לאחזיותכון באורחא דתהכון בה. ובעמודא דעננא
ביממא: לד) **וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל דְּבִרְיֹכֶם וַיִּקְצֹף**

— כש"י —

באו לסטים לשבותו וכו': לז) **וּבַדְבָר הַזֶּה.**
שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ. אינכם
מאמינים בו: לג) **לְרֵאתְכֶם.** כמו להראותכם.
וכן (שמות יג, כ) לנחותם הדרך.
וכן (מלכים כו, ז) לשמע בקול תודה.
וכן (מלכים ז, ט, טו) ללכת לגיד [להגיד]
בזרעאל (לגיד כתיב, להגיד קרי):

לא) **וּבַמִּדְבָר אֲשֶׁר רָאִיתָ.** מוסב על מקרא
שלמעלה המנו (פסוק ל). בכל אשר עשה
אתכם במצרים. ועשה אף במדבר אשר
ראית אשר נשאף וגו': **כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא אִישׁ**
אֶת־בְּנוֹ. כמו שפירשתי אצל (שמות יד, יט)
ויסע מלאך האלהים החולף לפני מחנה
ישראל וגו'. משל למהלך בדרך ובנו לפניו

תפסיר רס"ג

ואקסם קאילא: לה) אן רֵאָא רָגַל מִן הַוְּלָאִי אֲלֵנָאס. הָדִיא אֲלֵגִיל אֲלֵרְדִי. אֲלֵבֶלֶד אֲלֵגִיד. אֲלֵדִי קִסְמַת בְּאֵעֲטֵאִיה לְאֲבֵאִיכֶם: לו) סוּא פֶלֶב אֲבִן יִפְנֵה פֶאֶנְהָ יִרְאֵהָ. וְלֵה אֵעִי אֲלֵבֶלֶד. אֲלֵדִי סִלְפָה וְלִבְנִיהָ. לְמָא אֲתַבַּע טֵאֵעָה אֲלֵלֵהָ: לז) וְעֵלִי אִיִּצֵא וְגַד אֲלֵלֵהָ. בְּסִבֵּב מָא חֲדַת אֵד תֵּאֲכִירְתֶּם. וְקֵאל אַנְתְּ אִיִּצֵא לֹא תִדְכִּיל אֲלֵי תִים: לח) בֵּל יְהוֹשֻׁעַ אֲבִן נוֹן אֲלֵקֵאִים בֵּין יִדִיד. הוּ יִדְכִּלְהָא. פֶּאֶשְׁדֵּדְהָ. פֶּאֶנְהָ יוֹדֵתִיָּהָ לְבִנֵי אֲסֵרֵאִיל: לט) וְאֵטְפֵאלְכֶם אֲלֵדִי

וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: וּשְׁמִיעַ קֶדֶם יְיָ יֵת
 קֶל פֶּתַח־מִיכּוֹן. וּרְגִזוּ וְקִיִּם לְמִימֵר:
 לֵה אִם־יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים
 הָאֵלֶּה הַדְּדוֹר הַרְעָה הֵזֶה אֶת
 הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּעְתִּי לְתֵת לְאֲבֹתֵיכֶם:
 אִם יַחֲוִי גִבֹּר בְּגוֹבְרֵי־הָאֱלֹהִים. דָּרָא
 בִּישָׂא הַדִּין. יֵת אֲרַעָא טְבַתָּא. דְּקִימִית.
 לְמַתָּן לְאֲבֹהֵתְכוֹן: לז) זוֹלָתִי פֶלֶב
 בֵּין־יִפְנֵה הוּא יִרְאֵנָה וְלוֹ־
 אֶתָּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 דָּרְדַּבְּהָ וְלִבְנֵי יַעֲזָן אֲשֶׁר מִלֵּא אַחֲרֵי יְהוָה:
 אֲלֵהִין. פֶּלֶב בֵּר יִפְנֵה הוּא יַחֲוִינָה. וְלִיָּה אֶתָּן יֵת אֲרַעָא. דְּדִרְדַּבְּהָ
 וְלִבְנוֹהִי. חֶלְף. דְּאֵשְׁלִים בְּתֵר דְּחִלְתָּא דִּי: לז) גַּם־בִּי הִתְאַנַּף
 יְהוָה בְּגִלְלֵכֶם לֵאמֹר גַּם־אֲתָה לֹא־תִבֹּא שָׁם:
 אֲף עָלִי הוּה רְגִזוּ מִן קֶדֶם יְיָ. בְּדִילְכוֹן לְמִימֵר. אֲף אֵת לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:
 לח) יְהוֹשֻׁעַ בֵּין־נוֹן הָעֵמֶד לְפָנָיִךְ הוּא יִבֵּא שְׁמָה
 אֲתוּ חִזֵּק בִּי־הוּא יִנְחַלְנָה אֶת יִשְׂרָאֵל: יְהוֹשֻׁעַ בֵּר
 נוֹן דְּקֵאִים קְדָמְךָ. הוּא יַעוֹל לְתַמָּן. יִתִּיָּה תְקוּף. אֲרִי הוּא יַחֲסִנְנָה
 לְיִשְׂרָאֵל: (רביעי) לט) וְטַפְּכֶם אֲשֶׁר אִמַּרְתֶּם לְבִז

— כס"י —

לו אֲשֶׁר דָּרְדַבְּהָ. חֶבְרוֹן. שְׁנֵאֲמַר (במדבר יג, כג) וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן: לו הִתְאַנַּף. נִתְמַלֵּא רוּגְוֹ:

זולק הדקדוק: לה הוא יבא שמה. תיבת יבא לעיל. עי"ל פרשת כי תצא פסוק לא יבא לו:

תפסיר רס"ג

תוודקמתם אנהם יפנו ג'נימה.
 ובניכם. אלדי הם אליום לא
 יערפון כיר ושר לאלחרב. הם
 ידכ'לונגהא. ולהם אעטיהא.
 פ'יחוזונגהא: (ט) ואמא אנתם
 פולו. וארחלו אלי אלבר טריק
 בחר אלקלום: (מא) פאגבתם
 וקלתם לי. קוד אכ'טאנא ללה.
 נחן נצעד ונחארב אלהא.
 כמא יאמרנא אללה רבנא.
 פתקלד כל ואחד מנכם אלה
 חרבה. ובאדרתם (י"ג)
 ואנעמתם) לתצעדו אלגבל:
 (מב) פקאל אללה לי. קל להם
 לא תצעדו ולא תחארבויהם.

יְהִיָּה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־
 יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרַע הֵמָּה
 יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלֵהֶם אֶתְנֶנָּה
 וְהֵם יִירְשׁוּהָ: וְטַפְלֶכֶן דְּאָמַרְתֶּן
 לְבָזָא יְהוֹן. וּבְנֵיכֶן. דְּלֹא יָדְעוּ יוֹמָא דִּין
 טַב וּבִישׁ. אַנּוּן יַעֲלוּן לְתַמּוּן. וְלַהוּן
 אֶתְנֶנָּה. וְאַנּוּן יִרְתוּנָה: מ וְאַתֶּם פְּנֹו
 לְכֶם וּסְעוּ הַמְדַבְּרָה דְרַךְ
 יַם־סוּף: וְאַתּוּן אֶתְפְּנֹו לְכוּן.
 וְטוּלוּ לְמַדְבְּרָא אוּרַח יַמָּא דְסוּף:
 מ א וְתַעֲנוּ | וְתֹאמְרוּ אֵלַי

חֲטֵאנוּ לִיהוָה אֲנַחְנוּ נִעְלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל
 אֲשֶׁר־צִוְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי
 מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ לְעֵלֹת הָהָרָה: וְאַתִּיבַתּוּן וְאָמַרְתֶּן
 לִי. חֲבָנָא קָדָם יי. אֲנַחְנָא נִסְק וּנְגִיחַ קָרֵב. כְּכֹל דְּפַקְדְנָא יי אֱלֹהֵנָא.
 וְזָרִיזַתּוּן. גְּבַר יַת מְנֵי קָרְבִיָּה. וְשָׂרִיתּוּן לְמַסַּק לְטוּרָא: מ ב וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחַמּוּ

— כ"ט —

עתה המשכו לצד הים ותסבבו את הר
 שעיר כל דרומו מן המערב למזרח:
 מ א וַתַּהֲיֵנוּ. לשון (במדכ יד, מ) הָנַנּוּ וְעֵלִינוּ
 אֶל הַמְּקוֹם, זה הלשון שאמרתם, לשון הן,
 כלומר נודמנתם: מ ב לֹא תַעֲלוּ. לא עליה
 תהא לכם, אלא ירידה:

מ פְּנֹו לְכֶם. אמרתי להעביר אתכם דרך
 רוחב ארץ אדום לצד צפון לכנס לארץ,
 קלקלתם וגרמתם לכם עכוב: פְּנֹו לְכֶם.
 לאחוריתכם ותלכו במדבר לצד ים סוף.
 שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומו שלהר
 שעיר, היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר,

תפסיד רס"ג

פֶּאֱנִי לִים מַעֲכֶם. וְלֹא תִנְהַזְמוּ. בֵּין יְדֵי אַעֲדֵאִיכֶם: (נג) פִּקְלַת לָכֶם דִּיאַלְדִּי וְלֹם תִּקְבְּלוּ. בַּל כִּיאַלְפַתֶּם אִמֵּר אֱלֹהֵי. וּתְנַקְּחֶתֶם עָלַי צְעוּד אֱלֹגְבֵל: (מד) וְכִרְג אֱלֵאֲמוֹרֵיין. אֱלִמְקִימִין פִּי דִּיאַלְדִּי אֱלֹגְבֵל תִּלְקֹאכֶם. פְּכַלְבוֹכֶם כְּמֵא יִלְסַע אֱלִנְחַל. וְחִטְמוֹכֶם. מִן סַעִיר אֱלִי חִרְמָה: (מה) פִּרְגַעְתֶּם בְּאִכְיִין בֵּין יְדֵי אֱלֹהֵי. וְלֹם יִסְמַע צוֹתְכֶם. וְלֹם אֲגַאבְכֶם: (מו) פִּאֲקֻמַּתֶּם פִּי רְקִים מִדָּה טוֹיִלָה. שְׂבִיחַ פְּסֵאִיר מֵא אֲקֻמַּתֶּם:

כִּי אֵינְנִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם: וְאָמַר יי לִי. אִימַר לְהוֹן לֹא תִסְקוֹן וְלֹא תִגִּיחוֹן קִרְבִּי. אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכּוֹן. וְלֹא תִתְבְּרוּן. קָדֶם בְּעָלִי דְבְּבִיכּוֹן: **וְאֵדְבַר אֵלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וַתִּזְדּוּ וַתַּעֲלוּ הַהֲרָה:** וּמְלִילִית עִמְכוֹן וְלֹא קִבִּילְתוֹן. וְסִרְבַּתוֹן עַל מִימְרָא דִּיִּי. וְאַרְשַׁעְתוֹן וְסִלִּיקְתוֹן לְטוֹרָא: **מִדָּה וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי**

הַיֵּשֶׁב בְּהַר הַהוּא לְקִרְאֵתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה: וּנְפַק אֲמוֹרָאָה. דִּיתִיב בְּטוֹרָא הַהוּא לְקַדְמוֹתְכוֹן. וַיִּרְדְּפוּ יִתְכוֹן. כְּמֵא דְנִתְזוֹן דְּבִרִיתָא. וַיִּטְרְדוּ יִתְכוֹן. בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה: **מִדָּה וַתָּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֵלֵיכֶם:** וַתִּבְתּוֹן וּבְכִיתוֹן קָדֶם יי. וְלֹא קִבִּיל יי צְלוֹתְכוֹן. וְלֹא אֵצִית לְמִלִּיכּוֹן: **מִדָּה וַתָּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים כִּי־יָמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:** וַיִּתִּיבְתוֹן בְּרַקִּם

— כש"י —

רַחֲמִיו, כְּאֵלֹי אֲבוֹרֵי: מו וַתָּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים. תִּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שְׁנֵאֲמַר כִּי־יָמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם בְּשַׁעִיר הַמִּסְעוֹת וְהֵם הָיוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה, תִּשַׁע עֶשְׂרֵה מֵהֶם עָשׂוּ

מִד כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. מִדָּה הַדְּבֹרָה הַזֹּאת כְּשֶׁהָיָא מְכָה אֶת הָאָדָם מִיַּד מִתְדָה, אִף הֵם כְּשֶׁהָיוּ נוֹגְעִים בְּכֶם מִיַּד מִתִּים: מִכ וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם. כְּבִיכּוֹל עֲשִׂיתֶם מִדָּת

תפסיר רס"ג

ב א תם ולינא ורחלנא פי אלבר טריק בחר אלקלום. כמא אמרני אללה. ואסתדרנא גבל סעיר מדה טוילה: ב פקאל אללה לי קאילא: ג חסבכם מן אלאחאטה בהדיא אלגבל. ולן ענה שמאלא: ד ומר קומך וקל להם. אנתם גאיזון. פי תכם אכזותכם בני עשו. אלמקימין בסעיר. פיכאפוקם. ואחדירו

יומין סגיאין: פיומיא דיתיבתון:

ב וַנִּפְּן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דְרָךְ יַם-סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וְנִסַּב אֶת-הַר-שְׁעִיר יָמִים רַבִּים: וְאֶת־פְּנִינָא וְנִטְלָנָא לְמִדְבָּרָא אֹרַח יַמָּא דְסוּף. כְּמָא דְמַלְיִל יְיָ עִמִּי. וְאֶקִּיפְנָא יָת טוּרָא דְשְׁעִיר יוֹמִין סַגְיָאִין: ס רבועי תימן בספרי (חמישי)

ב ויאמר יהוה אלי לאמר: ואמר יי לי למימר: ג רב-לכם סב את-ההר הזה פנו לכם צפנה: סגי לבון. דאקפתון ית טורא הדין. אתפנו לבון לצפונא: ד ואת-העם צו לאמר אתם עבדים בגבול אחיכם בני-עשו הישבים בשעיר ויראו מכם ונשמרתם מאד: וית עמא פקיד למימר. אתון עברין. בתחום אחיכון בני עשו. דיתבין בשעיר. וידחלון מנכון. ותסתמרון לחדא:

— כס"י —

ממצרים שהוא במקצוע דרומית מערבית. משם היו הולכים לצד המזרח: ונסב את הר שעיר. כל דרומו עד ארץ מואב: ג פנו לכם צפנה. סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון, ופניכם לצפון, נמצאו הולכין את רוח מזרחית. וזהו שנאמר (שופטים יא, יט) ויבא ממזרח שמש לארץ מואב: ד ונשמרתם מאד. ומחו השמירה, (פסוק ט) אל תתגרו בם:

בקדש ותשע עשרה שנה הולכים ומטורפים וחרו לקדש, כמו שנאמר (זמזכ לז, יג) ויניעם במדבר. כך מצאתי בסדר עולם: ב ונפן ונסע המדברה. אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר לפגס לארץ מן דרומו לצפון, ובשביל שקלקלו הפכו לצד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר, והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח דרך ים סוף. דרך יציאתן

שמך המור (6) ונפן. באזלא. לא באתי ברוב התיגאן. וכן המנהג.

תפסיר רס"ג

גדא: (ה) לא תתחדשו בהם. לאני לים אעטיכם מן בלדיהם. ולא וטי קדם. לאן גבל סעיר. קד אעטיתה לעשו וראתיה: (ו) בל אשתרו מנהם. טעאמא בתמן פכלודה. ואיציא מאא פאשרבוה: (ז) לאן אללה רבך קד בארד לך פי גמיע אעמלך. ואחסן אליך ענד מסירך פי הדיא אלבר אלעצים. פהדיא ארבעין סנה. אללה רבך מעד. למ יעווד שייא:

ה אל-תתגרו בם כי לא-
אתן לכם מארצם עד מדרך-
כף-רגל כי-ירשה לעשו
נתתי את-הר שעיר:
לא תתגרן בהון. ארי לא אתין
לכון מארעהון. עד מדרך פרסת
רגל. ארי ירותא לעשו. יהבית
ית טורא דשעיר: ו אכל תשברו
מאתם בכסף ואכלתם

וגם-מים תכרו מאתם בכסף ושתיתם: עבדא
תזבנון מנהון. בכספא ותיכלון. ואף מיא תזבנון מנהון. בכספא
ותשתון: ו כי יהוה אלהיך ברכך בכל מעשה
ידך ידע לכתך את-המדבר הגדל הזה זה |
ארבעים שנה יהוה אלהיך עמך לא חסרת
דבר: ארי יי אלהך ברכך. בכל עובדי ידך. סופיק לך צורכך
במהכך. ית מדברא רבא הדין. דנן ארבעין שנין.

— רס"י —

לבני לוט, בשכר שהלך אתו למצרים
ושתק על מה שהיה אומר על אשתו. אחותי
היא, עשאו כבנו: ותכרו. לשון מקח. וכן
(נחשית ג, ט) אשר פריתי לי, שפן בכרכי
הים קורין למכירה פירה: ז כי ה' אלהיך
ברכך. לפיכך לא תכפו את טובתו
להראות פאלו אתם עניים, אלא הראו
עצמכם עשירים:

ס עד מדרך כף רגל. אפלו מדרך כף רגל,
כלומר אפלו דריסת הרגל איני מרשה
לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרשי
אגדה, עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר
הזיתים שנאמר (זכייח יז, ז) ועמדו רגליו וגוי:
ירשה לעשו. מאבריהם, עשרה עממים
נתתי לו, שבעה לכם וקיני וקנזי וקדמוני הן
עמון ומואב ושעיר, אחד מהם לעשו והשנים

וזלק הדקדוק: ה אל תתגרו. מלרע וכ"כ א"ת:

שמך רבויר (ו) וגם-מים. תיבת מים באזלא ברוב התנאן. וכן המנהג.

תפסיר רס"ג

(ח) פגזנא מן אכזותנא בני עשו. אלמקימין בסעיר. מן טריק אלפידא. ואילת ועציון גבר. וולינא ורחלנא. טריק בדידה מואב: ט) פקאל אלה לי. לא תתאצר אלמואביין. ולא תתחדש בהם לאלתר. פאני לא אעטיכם מן בלדהם תווא. אד' לבני לוט קד געלת ער וראתיה: י) וכאן אלתיובין אקאמו בהא קבלהם. קום כביר כתיב ורפיע פאלגבארין:

מימרא דיי אלהך בסעודך. לא חסרתא מדעם: ה ונעבר מאת אחינו בני עשו הישבים בשעיר מדרך הערבה מאילת ומעציון גבר ס ונפן ונעבר דרך מדבר מואב: ועברנא מלות אחנא בני עשו. דיתבין בשעיר. מאורח מישרא. מאילת ומעציון גבר. ואתפנינא ועברנא. אורח מדברא דמואב: ט ויאמר יהוה אלי

אל-תצר את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה כי לא-אתן לך מארצו ירשה כי לבני-לוט נתתי את ער ירשה: ואמר יי לי. לא תצור על מואבאי. ולא תתגרי למעבד עמהון קרב. ארי. לא אתין לך מארעהון ירותא. ארי לבני לוט. יהבית ית לחית ירותא: ה האמים לפנים ישובו בה עם גדול ורב ורם פענקים: אימתני מלקדמין יתיבו בה. עם רב וסגי. ותקיף בגבריא:

— כט"י —

בשכר צניעות אדם שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם בנה, מואב: ער. שם המדינה: י האמים לפנים וגי. אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישובו בה לפנים, אבל לא זו היא כי אותם רפאים הורשתי מפני בני לוט והושבתים תחתם:

ח ונפן ונעבר. לצד צפון, הפכנו פנים להלוך רוח מזרחית: ט ואל תתגר וגוי. לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזוינים, לפיכך כתיב (במדבר כג, ג) ויגר מואב מפני העם שהיו שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון נאמר (פסוק יט) ואל תתגר בם, שום גרוי,

תפסיר רס"ג

יא) והם איצ"א יחסבון שג'עא כאלגבארין. ואלמואבין. יסמונהם אל- היובין: יב) ואמא פי סעיר. פאקאם אלחורין קבל בני עשו. חתי אתו פקרצ'והם. ואנפד'והם מן בין ידיהם. ואקאמו מכאנהם. כמא צנע אל אסראיל בפעץ חוזה. אלד'י אעטאהם אללה: יג) אלאן. קומו. ואעברו ואד זרד. פעברנאה: יד) ופאנת גמלה' אללאייאם. מנד' סרנא מן רקים ברנע. אלי' אן עברנא ואד זרד. תמאניה ות'לאתין סנה. אלי' אן פני גמיע אלקום

רפאים יחשבו אף-הם
 בענקים והמאבים יקראו
 להם אמים: גבר'א. מתחשבין אף
 אנון בגבר'א. ומואבאי קרן להון
 אימתני: ובשעיר ישובו
 החרים לפנים ובני עשו
 יירשום וישמידום מפניהם
 וישבו תחתם כאשר עשה
 ישראל לארץ ירשתו
 אשר-נתן יהוה להם: ובשעיר.

יתיבו חוראי מלקדמין. ובני עשו תריכונון. ושיציאונון מן קדמיהון. ויתיבו באתרהון. כמא דעבד ישראל. לארע ירותתיה. דיהב יי להון:

עֵתָה קָמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת-נַחַל

❖ חמדישי בספרי תימן ❖

זָרְד וְנַעֲבַר אֶת-נַחַל זָרְד: פֵּעַן. קומו. ועיברו לכון ית

נחלא דזרד. ועברנא ית נחלא דזרד: והימים אשר-

הלכנו | מקדש ברנע עד אשר-עברנו את-

נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד-תם כל-

הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר

— רס"י —

וכן (פסוק יב) ובשעיר ישובו החרים ונתתים לבני עשו: יב יירשום. לשון הוה, כלומר נתתי בהם כח שהיו מורשים אותם והולכים:

יא רפאים יחשבו וגו'. רפאים היו נחשבים אותם אמים בענקים הנקראים רפאים על שם שכל הרואה אותם גדיו מתרפות: אמים. על שם שאימתם מטלת על הבריות.

תפסיר רס"ג

אלמחארבין מן אלמעספר.
 כמא קסם אללה עליהם:
 טו) ואפה מן ענד אללה חלת
 בהם. לאהאמתהם מן
 אלמעספר. אלי אן פניו:
 טז) פלמא פני גמיעהם מן
 בין אלאמה: יז) פקאל אללה
 לי קאילא: יח) אנת גאיו
 אליום. תכים מואב אלדי הו
 ער: יט) ותקרב מן בני
 עמון פלא תחאצרהם ולא
 תתחדש בהם. פאני לא
 אעטיד מן בלדהם חווא. אדי
 געלתהא לבני לוט חווא:

נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: וַיֹּמְיֵא.
 דִּהְלִיכְנָא מִרְקַם גִּיּאָה. עַד דְּעִבְרְנָא יְת
 נַחְלָא דְזִרְד. תִּלְתִּין וְתַמְנֵי שָׁנִין. עַד דְּסָף
 כָּל דָּרָא. גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קִרְבָּא מִגּו
 מִשְׁרִיתָא. כְּמָא דְקִיִּים יִי לְהוּן: טו) **וְגַם**
יַד-יְהוָה הִיְתָה בָּם לְהַמָּס
מִקִּרְב הַמַּחְנֶה עַד תָּמָס:
 וַאֲף מַחָא מִן קָדָם יִי הוּת בְּהוּן.
 לְשִׁיִּצְיוֹתֵהוּן מִגּוֹ מִשְׁרִיתָא. עַד דְּשְׁלִימו:
 טז) **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-תָּמוּ כָּל-**
אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לַמּוֹת

מִקִּרְב הָעַם: וַהֲוָה בְּד שְׁלִימו. כָּל גּוֹבְרֵי מְגִיחֵי קִרְבָּא. לַמּוֹת
 מִגּוֹ עַמָּא: טז) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:** וּמִלִּיל יִי עַמִּי
 לְמִימַר: יז) **אַתָּה עֵבֶר הַיּוֹם אֶת-גְּבוּל מוֹאָב אֶת-**
עַר: אֶת עֵבֶר יוֹמָא דִּין. יְת תַּחֲוּס מוֹאָב יְת לְחִית: יט) **וְקִרְבַּתְ**
מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל-תַּצְרֵם וְאֶל-תַּתְּגֵר בָּם כִּי
לֹא-אֶתֶן מֵאֶרֶץ בְּנֵי-עַמּוֹן לְךָ יְרֻשָּׁה כִּי לְבָנֵי-
לוֹט נִתְּתִיָּה יְרֻשָּׁה: וְתַתְּקִרְב. לְקַבִּיל בְּנֵי עַמּוֹן. לָא תַצּוֹר

— כס"י —

ישראל נזופים לא נתיחד עמו הדבור בלשון
 חבה פנים אל פנים וישוב הדעת, ללמדך,
 שאין השכינה שורה על הנביאים אלא
 בשביל ישראל: אנשי המלחמה. מן
 עשרים שנה היוצאים בצבא: יט) אתה
 עבר היום את גבול מואב וגוי וקרבת

טו) היתה בם. למחר ולהם בתוך ארבעים
 שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעבב
 במדבר: טז) ויהי כאשר תמו וגוי. וידבר
 ה' אלי וגוי. אבל משלוח המרגלים עד כאן
 לא נאמר בפרשה זו, וידבר, אלא ויאמר,
 ללמדך, שכל שלשים ושמנה שנה שהיו

תפסיר רס"ג

כ) והי תחשב איצ"א מן בלד אלגבארין. לאן אלגבאברה אקאמו בהא קבלהם. ואלעמונין יסמונהם ד"י אלהים: כא) קום כפיר. רפיע כאלגבארין. אנפדהם אללה מן בין ידיהם. פקרציהם ואקאמו מכאנהם: כב) כמא צנע לבני עשו. אלמקימין בסעיר. אד' אנפד' אלחורין מן בין ידיהם. פקרציהם ואקאמו מכאנהם. אלי' הד'א אליום: כג) ואלעוין. אלמקימין ברפח אלי' ג'זה. ואלדמיאטיין אלד'י כ'רגו מן דמיאט. קרציהם ואקאמו מכאנהם:

עליהון ול'א תתגרי למעבד עמהון קרב. ארי לא אתין. מארע בני עמון לך ירותא. ארי לבני לוט יבתה ירותא:
כ ארץ רפאים תחשב אף
הוא רפאים ישבו בה
לפנים והעמנים יקראו להם
זמזמים: ארע גבריא מתחשבא אף
היא. גברין יתיבו בה מלקדמין. ועמונאי
קרן להון חשבני: כא עם גדול
ורב ורם פענקים וישמידם
יהוה מפניהם וירשם

וישבו תחתם: עם רב וסגי. ותקיף בגבריא. ושיצונון יי מן
קדמיהון. ותריכונון ויתיבו באתרהון: כב כאשר עשה לבני
עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את-החרי
מפניהם וירשם וישבו תחתם עד היום הזה:
כמא דעבד לבני עשו. דיתבין בשעיר. דשיצי ית חוראי
מן קדמיהון. ותריכונון ויתיבו באתרהון. עד יומא הדין:
כג והעוים הישבים בחצרים עד-עזה כפתרים
היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם:

— רס"י —

מול בני עמון וגוי. מכאן שארץ עמון לצד צפון: כ ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף היא לפי שהרפאים ישבו בה לפנים. אבל לא זו היא שנתתי לאברהם: כג והעוים הישבים בחצרים וגוי. עוים מפלשתים הם, שעמהם הם נחשבים בספר יהושע, שנאמר (יכושע יג, ג) חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתני

תפסיר רס"ג

כד) פְּקוּמוֹ וְאַרְחִלוּ. וְאַעֲבְרוּ
וְאֵד אֲרַנּוּן. אֲנַצֵּר קֶד אֶסְלַמַּת
פִּי יָדָךְ. סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן
אֱלֹאֲמוֹרִי. וּבְלִדָּה פֶּאֶבֶד
בְּקִרְצִיָּה וּתְחַדֵּשׁ בְּמַחֲאֲרֵבְתָּהּ:
כה) וּמִן הַדֵּיִא אֱלִיּוֹם. אֲבַתְּדִי
בְּאִיקָאֵע פּוֹעֵךְ וְכִיּוֹפֵךְ. פִּי קָלוֹב
אֱלֹאֲמִם. אֱלִדִּין תַּחַת גְּמִיעַ אֶל־
סְמֵא. פֶּאֶדִיא הֵם סְמֵעוּ כִּבְרָךְ.
רְגִזוּ וְאַרְתַּעְדוּ מִן בֵּין יָדָךְ:
כו) פְּבַעַתִּית בְּרֶסֶל מִן בְּרִיּוּיָה
קִדְמוֹת. אֱלִי סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן.
בְּסֵלָאִם וּכְלָאִם קֶאֱלוּ לָהּ:

וְעוֹאִי. דִּיתְבִּין בְּרַפִּיחַ עַד עֲזָה. קְפוּטְקֵאִי
דְנַפְקוּ מִקְפוּטְקֵאִי. שְׁצִיאֹנוּן וּתִיבוּ
בְּאַתְרֵהוֹן: ❁ טַטְטִיד בְּסַפְרֵי תִימֵן ❁ כִּד קוֹמוֹ
סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אֲרַנּוֹן
רֵאֵה נִתַּתִּי בְיַדְךָ אֶת־סִיחֹן
מֶלֶךְ־חֶשְׁבוֹן הַאֲמֹרִי וְאֶת־
אַרְצוֹ הַחַל רֶשׁ וְהַתְּגַר בּוֹ
מִלְחָמָה: קוֹמוּ טוּלוּ. וְעִיבְרוּ יַת
נַחֲלָא דְאַרְנוֹן. חֲזִי דְמַסְרִית בְּיַדְךָ. יַת
סִיחוֹן מִלְכָּא דְחֶשְׁבוֹן אֲמוֹרָאָה. וְיַת

אַרְעִיָּה שְׂרִי לְתַרְכוּתֵיהָ. וְתַתְּגַרִּי לְמַעַבְד עַמִּיָּה קָרַב: כִּד הַיּוֹם
הַזֶּה אֶחָל תַּת פַּחְדְךָ וְיִרְאַתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים
תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוֹן שְׁמֵעְךָ וְרַגְזוּ
וְחָלוּ מִפְּנֵיךָ: יוֹמָא הַדִּין. אֲשֶׁרִי לְמַתָּן זִיעַתְךָ וְדַחֲלַתְךָ. עַל אִפִּי
עַמִּמִּיא. דַּתְּחוֹת כָּל שְׁמֵיא. דִּישְׁמְעוֹן שְׁמֵעְךָ. וְיִזוּעוֹן וְיַתְּבִרוֹן מִן קְדָמְךָ:
כִּד וְאַשְׁלַח מִלְּאֲכִים מִמְּדַבְּר קְדָמוֹת אֶל־סִיחוֹן
מֶלֶךְ חֶשְׁבוֹן דְּבַרִּי שְׁלוֹם לֵאמֹר: וְשַׁלַּחִית אֲזַגְדִּין

— כ"ט —

וְהַעֲקֹרוּנִי וְהַעֲוִים. וּמִפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע
אַבְרָהָם לְאַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָכֵלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא
אַרְצָם מִיָּדָם, וְהִבְאִיתִי עֲלֵיהֶם כְּפַתּוּרִים
וְהִשְׁמִידוֹם וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם, וְעַכְשֵׁיו אֲתָם
מַתְרִים לְקַחְתָּהּ מִיָּדָם: כִּי תַחַת כָּל הַשָּׁמַיִם.
לְמֹד שְׁעִמְדָּה חֲמָה לְמוֹשֶׁה בְּיוֹם מִלְחַמַת עוֹג
וְנוֹדַע הַדְּבַר תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם: כִּי מִמְּדַבְּר

קְדָמוֹת. אֵף עַל פִּי שְׁלֵא צִוִּי הַמְּקוֹם לְקִרְא
לְסִיחוֹן לְשָׁלוֹם, לְמַדְתִּי מִמְּדַבְּר סִינֵי מִן
הַתּוֹרָה שְׁקַדְמָה לְעוֹלָם. בְּשָׁבָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְתַנְּגָה לְיִשְׂרָאֵל חוּר אוֹתָהּ עַל עֲשׂו
וְיִשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוּי לְפָנָיו שְׁלֵא יִקְבְּלוּהָ וְאֵף עַל
פִּי כֵן פִּתַּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, אֵף אֲנִי קְדָמְתִי אֶת
סִיחוֹן בְּדְבַרִּי שְׁלוֹם. דְּבַר אַחַר מִמְּדַבְּר

תפסיד רס"ג

כז) אריד אן אגוז פי בלדך. פי אלטריק אלגאדה נסיר. לא אמיל ימנה ולא יסרה: כח) טעאמא תמירני בת'מן פאכלה. ומאא תביעני בת'מן פאשרבה. ואעבר ברגלי פקט: כט) כמא צנעו לי בעץ בני עשו. אלמקימין בסעיר. ואלמואביון. אלמקימין בער. אלי אן אעבר אלארדן. אלי אלבלד. אלדי אללה רבנא מעטינאה: לו) ולם ישא סיחון מלך חשבון. אגאזתנא פי

ממדבר קדמות. לות סיחון מלכא דחשבון. פתגמי שלמא למימר: **כז אעברה בארץך בדרךך** **בדרךך אלך לא אסור ימין** **ושמאול:** אעבר בארעך. באורחא באורחא איזיל. לא אסטי לימינא ולשמאלא: **כח אכל בכסף** **תשברני ואכלתי ומים** **בכסף תתן לי ושתיתי רק** **אעברה ברגלי:** עבודא בכספא תזבין לי ואיכול. ומיא. בכספא תתין לי ואשתי. לחוד אעבר ברגלי: **כט כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר** **והמואבים הישבים בער עד אשר אעבר את-** **הירדן אל-הארץ אשר יהיה אלהינו נתן לנו:** כמא דעברו לי בני עשו. דיתבין בשעיר. ומואבאי. דיתבין בלחית. עד דאעבר ית ירדנא. לארעא. די אללהנא יהיב לנא: **ל ולא** **אבה סיחון מלך חשבון העברנו בו כי-הקשה** **יהיה אליך את-רוחו ואמץ את-לבבו למען** **תתו בידך פיום הזה:** ולא אבא. סיחון מלכא דחשבון.

— כס"י —

את עמי במתון: כט כאשר עשו לי בני עשו. לא לענן לעבור את ארצם אלא לענן מכר אוכל ומים: עד אשר אעבר את הירדן. מוסב על אעברה בארעך:

קדמות, מפר למדתי שקדמת לעולמך בדברים. יכול היית לשלוח ברק אחד ולשרוף את המצריים, אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר (שמות כ, 6) שלח

תפסיר רס"ג

בלדה. לאן אלה רבד צעב רוחה. ושרד קלבה. לפי יסלמה בידד פמא תרי אליוס: לא) פקאל אלה לו. אנציר קד בדיית אן אסלם פי ידד. סיחון ובלדה. פאבד בקרציה. וחז בלדה: לב) פכרג סיחון תלקאנא. חז וגמיע קומה. לאלחרב אלי יחין: לג) פאסלמה אלה רבנא. פי ידנא פקתלנאה. ובניה וסאיר קומה: לד) ופתחנא גמיע קראה פי דיאלד אלוקת. ואתלפנא מן

למשבקנא למעבר בתחומיה. ארי אקשי יי אלהך ית רוחיה. ותקיף ית לביה.

בדיל. לממסריה בידך פיומא הדין: ס

⊕ טַבְּרִיעַי בְּסַפְרֵי תִימֹן ⊕ (ששי) לא ויאמר

יהוה אלי ראה החלתי תת

לפניך את-סיחון ואת-

ארצו החל רש לרשת

את-ארצו: ואמר יי לי חזי.

דשריתי לממסר קדמד. ית סיחון וית

ארעיה. שרי לתרכותיה. למירת ית

ארעיה: לב ויצא סיחון לקראתנו הוא וכל-עמו

למלחמה יהצה: ונפק סיחון לקדמותנא. הוא וכל עמיה.

לאגחא קרבא ליהין: לג ויהנהו יהוה אלהינו לפנינו

ונך אתו ואת-בניו ואת-כל-עמו: ומסריה. יי אלהנא

קדמנא. ומחנא יתיה. וית בנוהי וית כל עמיה: לד ונלכד

את-כל-עריו בעת ההוא ונחרם את-כל-עיר

מתם והנשים והטף לא השארנו שריד:

————— כס"י —————

לא החלתי תת לפניך. כפה שר שלאמורים שלמעלה תחת רגליו של משה והדריכו על צוארו: לב ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזור לו. ללמדך שלא היו צריכים זה לזה: לג ואת בניו. בנו פתיב.

זלק הדקדוק: לא החל רש. בחסרון היו"ד פ"א הפעל. והראוי בפתח לגזירת פעל ונקמץ מפני הזקף (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא.
 וגמרנא ית כל קרויא גובריא. ונשיא
 וטפלא. לא אשארנא משיזיב: לה רק
הבהמה בזזנו לנו ושלל
הערים אשר לכדנו: לחוד
 בעירא בזנא לנא. ועדי קרויא דכבשנא:
 מערער אשר על-שפת-
 נחל ארנן והעיר אשר
 בנחל ועד-הגלעד לא
 היתה קריה אשר שגבה
ממנו את-הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו:
 מערוער. דעל פיה נחלא דארנן. וקרתא דבנחלא ועד גלעד. לא הות
 קרתא. דתקיפת מננא. ית כולא. מסר. יי אלהנא קדמנא: לה רק
אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק
וערי ההר וכל אשר-צוה יהוה אלהינו: לחוד.
 לארע בני עמון לא קריבתא. כל פיה. נחל יבקא וקרוי טורא. וכל
 דפקיד יי אלהנא: ג א ונפן ונעל דרד הבשן ויצא
עוג מלך-הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו

כל קריה אלהט. ואלנסא
 ואלאטפאל. למ נבק שרידא:
 (לה) וגנמנא כל בהימה. וסלב
 אלקרא אלדי פתחנאה:
 (לו) מן ערוער. אלדי עלי שאט
 ואד ארנן. ואלקריה אלדי פי
 אלוואד ואלוי גרש. למ תבק
 קריה מנעת מנא. כל אלכל.
 אסלמה אללה רבנא פי
 אידינא: (לז) עדא אלי בלד בני
 עמון פאנד למ תקרבה. פגמיע
 שאט ואד יבק וקרא אלגבל.
 וסאיר מא נהאנא ענה אללה
 רבנא: ג א) תים ולינא וצעדנא.

— רס"י —

בהמה ובגדים ולא נטלו כי אם כסף וזהב. כל אצל נחל יבוק: וכל אשר צוה ה'
 לכה נאמר (דברים ג, ז) בזזנו לנו לשון בזיון. אלהינו. שלא לכבוש, הנחנו:
 כך נדרש בספרי בפרשת (במדבר כה, ו) וישב ישראל בשטים: לו כל יד נחל יבק. ג א ונפן ונעל. כל צד צפון הוא עליה:

וזלק הדקדוק: לה את-הכל. פילג את הכל רביע (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

טריק אלבתינייה. פכירג עוג
מלך אלבתינייה תלקאנא. הו
וגמיע קומה. לאלחרב אלי
אדראעאת: ב) פקאל אללה לי
לא תכיאפה. פאני קד אסלמתה
פי ידך. וגמיע קומה ובלדה.
ואצנע בה. כמא צנעת. בסיחון
מלך אלמוריון. אלמקים פי
חשבון: ג) פאסלם אללה רבנא
פי אידינא. איציא עוג מלך
אלבתינייה וגמיע קומה.
פקתלנאדם. חתי לם נבק לה
שרידא: ד) ופתחנא גמיע
קראה פי דיאלך אלוקת. לם

למלחמה אדרעי: ואתפנינא
וסליקנא. לאורח מתנן. ונפק עוג מלכא
דמתנן לקדמותנא. הוא וכל עמיה.
לאגחא קרבא לאדרעי: ב ויאמר
יהוה אלי אל-תירא אתו
כי בידך נתתי אתו ואת-
כל-עמו ואת-ארצו ועשית
לו כאשר עשית לסיחון
מלך האמרי אשר יושב
בחסבון: ואמר יי לי לא תדחל

מניה. ארי בידך. מסרית יתיה. וית כל עמיה וית ארעיה. ותעביד ליה.
כמא דעבדתא. לסיחון מלכא אמוראה. דיתיב בחסבון: ג ויתן
יהוה אלינו בידנו גם את-עוג מלך הבשן
ואת-כל-עמו ונפיהו עד-בלתי השאיר-לו
שריד: ומסר יי אלהנא בידנא. אף. ית עוג מלכא דמתנן וית כל
עמיה. ומחינהי. עד דלא אשתאר ליה משוייב: ד ונלכד את-
כל עריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר
לא-לקחנו מאתם ששים עיר כל-חבל ארגב

— כש"י —

ארגב. מתרגמןן בית פלך טרכונא. וראיתי
תרגום ירושלמי, במגלת אסתר קורא פלטין
טרכונין. למדתי חבל ארגוב הפרכיא, היכל
מלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה.

ז אל תירא אתו. ובסיחון לא הצרך לומר
אל תירא אתו, אלא מתירא הוה משה שלא
תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנאמר
(ברשית יד, יג) ויבא הפליט, והוא עוג: ד חבל

תפסיר רס"ג

ממלכת עוג בפֿשן: וכבֿשנא

ית פֿל קרוֹוהי בֿעֶדנא ההוא. לא הות קרתא. דלא נסיבנא מנהון. שתיין קרוין פֿל בית פֿלך טרכונא. מלכותיה דעוג

במתנן: **ה כל-אלה ערים**

בצרת חומה גבהה דלתים

ובריח לבד מערי הפרזי

הרבה מאד: פֿל אלין קרוין

פֿריכן. מקפן שור רם דילהון דשין ועברין. פֿר. מקרוי פצחיא דסגיאן

לחדא: **וַנַּחֲרֵם אוֹתָם כַּאֲשֶׁר**

עֲשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֻשְׁבּוֹן הַחֲרָם כָּל-עִיר מֵתָם

הַנָּשִׁים וְהַטָּף: וגמרנא יתהון. כִּמָּא דַעֲבֵדנא. לְסִיחֹן מֶלֶכָא

דַחֻשְׁבּוֹן. גִּמְרָנָא ית פֿל קרוֹיָא גוֹבְרִיָא. נְשִׂיָא וְטַפְלָא: **וְכָל-**

הַבְּהֵמָה וְשָׁלַל הָעָרִים בְּזוֹנוֹ לָנוּ: וְכָל בְּעִירָא. וְעַדִּי

קרוֹיָא בְּזָנָא לָנָא: **ה וַנִּקַּח בְּעֵת הַהוּא אֶת-הָאָרֶץ**

מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן

מִנְחַל אֲרָנִן עַד-הַר חֶרְמוֹן: וְנִסִּיבְנָא. בֿעֶדְנָא הַהוּא ית

— כ"ט —

וכן את הארצות דמלכים (מלכיס ז' טו, כפ) ופתוחות בלא חומה, וכן (זכריה ז, ט) פרוזות אצל היכל מלך, הרגו פקח בן רמליהו תשב ירושלם: **ו החרם.** לשון הנה [כמו] לפקחיה בן מנחם: **ה מערי הפרזי.** פרוזות הלוח וכלות: **ה מיד.** מרשות:

זלך הדקדוק: **ה כל אלה ערים בצרת.** תיבת אלה באזלא בכל התיגאן:

תפסיר רס"ג

פי הדיא גאנב אלארדן. מן
ואד ארנון אלי גבל חרמון:
(ט) אלדי יסמונה אלצידאנין
סריון. ואלאמוריון סניר:
(י) וגמיע קרא אלסהל. וגרש
אלי אלפתעיה. אלי סלכיה
ואדיראעאת. הי איציא מן
קרא ממלכה עוג פי
אלפתעיה: (יא) לאנה בקי מן
בקייה אלגבאברה. והודיא לה
סריר מן חדיד. פי אלראביה
אלתי לבני עפון. טולה תסעה
אדרע. וערציה ארבעה
אדרע בדראע אלמלך:
(יב) והדיא אלבלה. אלדי

ארעא. מיד. תרין מלכי אמורא.ה.
דבעברא דירדנא. מנחלא דארנון עד
טורא דחרמון: ט צידנים יקראו
לחרמון שרין והאמרי
יקראו לו שניר: צידונאי. קרן
לחרמון שריון. ואמוראי. קרן ליה טור
תלגא: ד כל | ערי המישר
וכל הגלעד וכל הפזן עד
סלכה ואדרעי ערי
ממלכת עוג בפזן: כל קרוי
מישרא. וכל גלעד וכל מתנן. עד סלכה

ואדרעי. קרוי. מלכותיה דעוג במתנן: יא כי רק-עוג מלך
הפזן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש
ברזל הלה הוא ברבת בני עמון תשע אמות
ארצה וארבע אמות רחבה באמת איש: ארי
לחוד עוג מלכא דמתנן. אשתאר משאר גבריא. הא ערשיה ערשא
דברזלא. הלא היא. ברבת בני עמון. תשע אמינ אורכה. וארבע אמינ.
פותיה באמת מלך: יב ואת הארץ הזאת ירשנו בעת

— רס"י —

שניר. הוא שלג בלשון אשכנזי (שנעט) ובלשון
כנעני: יא מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל
וחבריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן
המלחמה שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט
זהו עוג: באמת איש. באמת עוג: יב ואת
הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא. האמורה

ט צידנים יקראו לחרמון יגוי. ובמקום אחר
הוא אמר (דנכיס ד, מח) ועד הר שיאון הוא
חרמון. הרי לו ארבעה שמות למה הצרכו
לכתבו להגיד שבח ארץ ישראל שהיו
ארבע מלכיות מתפארות בכה. זו אומרת על
שמי יקרא. וזו אומרת על שמי יקרא:

תפסיר רס"ג

חונאה פי ד'אלך אלוקת. פמן ערוער אלדי עלי ואד ארנון. ונצף גבל גרש בקראה. דפעת ד'אלך אלי אלדאובנין ואלי אלגדין: יג) ובאקי גרש וגמיע אלפת'נייה ממלכה' עוג. דפעתה אלי נצף סבט מנשה. וכל כ'ט אלמוגב ואלפת'נייה. ד'אלך יסמיאן בלד אלשגעא: יד) ויאיר אבן מנשה. אכ'ד' גמיע כ'ט אלמוגב. אלי חד אלגשוריין ואלמעכ'תיין. פסמאהא באסמה סואד יאיר. אלי יומנא הדיא: טו) ודפעת אלי מכיר אלגרש:

ההוא מערער אשר-על-
נחל ארנון וחיצי הר-הגלעד
ועריו נתתי לראובני
ולגדי: וית ארעא הדא. יריתנא
בעדנא ההוא. מערער דעל נחלא
דארנון. ופלגות טורא דגלעד וקרווהי.
יהבית. לשבט ראובן ולשבט גד:
ויתר הגלעד וכל-הבשן
ממלכת עוג נתתי לחצי
שבט המנשה כל חבל
הארזב לכל-הבשן ההוא

יקרא ארץ רפאים: ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה
דעוג. יהבית. לפלגות שבטא דמנשה. כל בית פלך טרכונא
לכל מתנן. ההוא מתקרי ארע גבריא: יד) יאיר בין-מנשה
לקח את-כל-חבל ארזב עד-גבול הגשורי
והמעכתי ויקרא אתם על-שמו את-הבשן
חות יאיר עד היום הנה: יאיר בר מנשה. נסיב ית
כל בית פלך טרכונא. עד תחום גשוראה ואפיקירוס. וקרא
יתרון על שמה ית מתנן פפריני יאיר. עד יומא הדין: (שביעי)
טו) ולמכיר נתתי את-הגלעד: ולמכיר יהבית ית גלעד:

— כט"י —

למעלה, (פסוק ט) מנחל ארנון ועד הר חרמון: לראובני ולגדי. אבל לענן ירשה עד הר
מערער אשר על נחל ארנון. אינו מחבר חרמון הנה: יג) ההוא יקרא ארץ רפאים.
לראשו שלמקרא אלא לסופו על נתתי היא אותה שנתתי לאברהם:

תפסיר רס"ג

טז) ודפעת אלי אלראובנין ואלגדין. מן גרש אלי ואד ארנון. ווסט אלואד וחדה. ואלי ואד יבק. תכ"ם בני עמון: יז) ואלג'ור ואלאר'דן וחדה. מן גניסר. אלי בחר אלג'ור ואלבחירה אלמ'יתה. ומצב אלקלעה אלשרקניא: יח) פאמרת הולאי מנכס. פי ד'אלך אלוקת קאילא. אד' אללה רבכס. קד אעטאכס הד'א אלבלד פחותמוה.

טז וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי נַתַּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אַרְנוֹן תּוֹךְ הַנַּחַל וַיָּבֵל וְעַד יַבֵּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן: וְלִשְׁבַט רְאוּבֵן וְלִשְׁבַט גָּד. יְהִי־בֵית מִן גִּלְעָד וְעַד נַחֲלֵא דְאַרְנוֹן. גּוֹ נַחֲלֵא וְתַחֲוֹמֶיהָ. וְעַד יוֹבְקָא דְנַחֲלֵא: תַּחֲוֹמָא דְבְנֵי עַמּוֹן: יז וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וַיָּבֵל מִכְּנָזְרַת וְעַד יַם הָעֲרָבָה יַם

הַמֶּלֶח תַּחַת אֲשֶׁר־תַּת הַפְּסָגָה מִזְרַחָה: וּמִיִּשְׂרָאֵל וַיַּרְדְּנָא וְתַחֲוֹמֶיהָ. מִגְּנִיסֵר. וְעַד יַמָּא דְמִיִּשְׂרָאֵל יַמָּא דְמֶלְחָא. תַּחֲוֹת: משפך מי רמתא מדנחא: יח וַאֲצוּ אֶתְכֶם בַּעַת הַהוּא לֵאמֹר יְהוֹה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים תֵּעָבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל: וּפְקִידֵי־יִתְכוּן. בְּעַדְנָא הַהוּא לְמִימֵר. יי אֶלְהֶכוּן. יְהִיב לְכוּן. ית ארעא הדא למירתה.

— כ"ט —

טז תּוֹךְ הַנַּחַל וַיָּבֵל. כָּל הַנַּחַל וְעוֹד מֵעֵבֶר לְשִׁפְתּוֹ. כְּלוֹמֵר עַד וְעַד בְּכֻלָּל וַיִּוְתֵר מִכָּאן: יז מִכְּנָזְרַת. מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמְּעַרְבִי הוּא וְנַחֲלַת בְּנֵי גָד מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַמְּזֻרְחִי. וְנָפֵל בְּגוֹרְלָם רוּחַב הַיַּרְדֵּן כְּנֻגְדָם וְעוֹד מֵעֵבֶר שִׁפְתּוֹ עַד כְּנָזְרַת וְהוּוּ שְׁנַאמֵר וְהַיַּרְדֵּן וַיָּבֵל.

הַיַּרְדֵּן וּמֵעֵבֶר לוֹ: יח וַאֲצוּ אֶתְכֶם. לְבְנֵי רְאוּבֵן וְלְבְנֵי גָד הָיָה מְדַבֵּר: לְפָנֵי אַחֵיכֶם. הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה, לְפִי שְׁהָיוּ גְבוּרִים, וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לְפָנֵיהֶם, שְׁנַאמֵר (דברים לג, ט) וְטָרַף זָרֹעַ אַף קָדְקֵד:

חסלת פרשת דברים

זולק הדקדוק: יי וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וַיָּבֵל. תיבת והערבה במארכה לא בטפחא בכל ספרי תימן המדוקדקות.

תפסיר רס"ג

פֹּאעֲבְרוּ מִגִּדְדִין. בֵּין יְדֵי
אֲכֻזְתְּכֶם בְּנֵי אִסְרָאֵל כָּל דְּוֵי
חֵיל: (יט) עֲדָא נְסֹאֲכֶם
וְאֲטַפְּאֲלְכֶם וּמִוֹאֲשִׁיכֶם. פֹּאנִי
אֵעֵלֵם. אֵן לָכֶם מִוֹשִׁיָּה
כְּתִירָה. פְּלִיקִימוּ פִי קִרְאֲכֶם.
אֱלֹדִי אֵעֲטִיתְכֶם: (כ) אֱלֹי אֵן
יִקְרַר אֱלֹלָה אֲכֻזְתְּכֶם מִתְּלָכֶם.
פִּיחֻזּוּ הֵם אִיצִיא אֱלִבְלָד.
אֱלֹדִי אֱלֹלָה רַבְכֶם. מַעֲטִיהֶם פִּי
דִּיאֲלֹךְ גֵּאנֵב אֱלֹאֲרֹדֵן. פְּתַרְגְּעוּ
כָּל אִמֵּר אֱלֹי חֻזָּה. אֱלֹדִי
אֵעֲטִיתְכֶם: (כא) וְאִמְרַתְּ יְהוֹשֻׁעַ.
פִּי דִיאֲלֹךְ אֱלֹזְקַת וְקֻלַּת לֹה.
עֵינַאךְ קֹד רֵאת. גְּמִיעַ מֵא צָנַע
אֱלֹלָה רַבְכֶם בְּהֹדִיאַן
אֱלִמְלִכָאן. כְּדִיאַךְ יִצְנַע אֱלֹלָה
בְּגִמִיעַ אֱלִמְמֵאֲלֹךְ. אֱלֹדִי אַנְתְּ

מִזְרֹזִין תַּעֲבְרוּן. קָדָם. אֲחִיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל מִזְרֹז חֵילָא: וְיֵט רַק נְשִׁיכֶם
וְטַפְּכֶם וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי
כִּי־מִקְנֵה רַב לָכֶם יִשְׁבוּ
בְּעֵרִיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
לְחֹד. נְשִׁיכֹן וְטַפְּלֹכֹן וּבְעֵירְכֹן. יִדְעֵנָא.
אֲרִי בְּעִיר סְגִי לְכוּן. יִתְבוּן בְּקִרוּיְכוּן.
דִּיהֵבִית לְכוּן: עפטיר בְּ עֵד
אֲשֶׁר־יִנִּיחַ יְהוָה | לְאֲחִיכֶם
כְּכֶם וִירְשׁוּ גַם־הֵם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתֶם אִישׁ

לִירְשָׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: עֵד. דִּינִיחַ יֵי לְאֲחִיכֹן פּוֹתְכוּן.
וְיִירְתוּן אַף אַנּוּן. יֵת אֲרַעָא. דִּי אֱלֹהֵכוּן. יְהִיב לְהוּן בְּעֵבְרָא דִּירְדְנָא.
וּתְתוּבוּן. גְּבַר לִירוּתֵתִיָּה. דִּיהֵבִית לְכוּן: כא וְאֶת־יְהוֹשׁוּעַ
צִוִּיתִי בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הֲרֵאת אֶת
כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנֵי הַמְּלָכִים
הָאֵלֶּה בֶּן יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמְּלָכוֹת אֲשֶׁר
אֶתָּה עֹבֵר שָׁמָּה: וְיֵת יְהוֹשׁוּעַ פְּקִידִית. בְּעֵדְנָא הַהוּא
לְמִימֵר. עֵינְךָ חֻזָּה. יֵת כָּל דְּעֵבֶד. יֵי אֱלֹהֵכוּן לְתַרְיִן מְלַכֵּיָּא הָאֵלִין.

תפסיר רס"ג
 גאיז אלי ת"ם: כב לא
 תכיאפיהם. פאן אללה רבכם.
 יחארב ענכם:

פן יעביד יי לכל מלכותא. דאת עבר
 לתמן: כב לא תיראום פי
 יהוה אלהיכם הוא הנלחם
 לכם: לא תדחלון מנהון. ארי יי אלהכון. מימריה מגיח לבון:

ס ס ס

קוה פיסוקים סימן מלכיה

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אל הינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
 בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
 במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי, האמת והצדק: (אמן)

הפטרה דאלה הדברים למנהג הבלדי

בישעיה סימן א

איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט
 צדק ילין בה ועתה מרצחים: איכדין תבו
 עובדהא, למהוי כטעיתא. קרתא, מהימנתא. דהות מליא, עבדי דינא.
 קשטא, הוה מתעביד בה. וכען אנון, קטולי נפשן: כ כספך היתה
 לסיגים סבאך מהול במים: כספך, הוה לפסולא. חמריך,
 מערב במיא: שריך סוררים וחברי גנבים פלו אהב שחד
 ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא
 אליהם: רברבך מרדין. ושותפין, לגנבין. בלהון, רחמין לקבלא
 שחדא. אמרין גבר לחבריה עביד לי בדיני, דאשלים לך בדינך. דין
 יתמא, לא דינין. וקבילת ארמלתא, לא עלת לקדמיהון: ד לכן נאם
 האדון יהוה עבאות אביר ישראל הוי אנחם מצרי

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה
בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה. הבוחר בתורה,
במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי האמת והצדק: (אמי)

הפטרה דאלה הדברים למנהג השאמי

בישעיה סימן א

חֲזוֹן יִשְׁעֵיהוּ בֵּן־אֲמוּץ אֲשֶׁר חָזָה עַל־יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
בְּיָמָיו עֲזִיָּהוּ יוֹתָם אָחִיו יַחְזִיקֶיהוּ מֶלְכִי יְהוּדָה:
נְבוֹאָת, יִשְׁעִיה בֶּר אֲמוּץ. דַּאתְנַנְבִי. עַל אֲנָשׁ יְהוּדָה, וְיַתְבִּי יְרֻשָׁלַם. בְּיָמָי
עֲזִיָּה יוֹתָם. אָחִיו יַחְזִיקֶיה, מֶלְכִיָּא דְבֵית יְהוּדָה: ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם
וְהַאֲזִינִי אֲרֶץ כִּי יְהוֹה דְּבַר בָּנִים גְּדֻלָּתִי וְרוֹמְמַתִּי וְהֵם
פָּשְׁעוּ בִּי: שָׁמְעוּ שָׁמַיָּא דְזַעוּ, כַּד יְהִבִּית אֹרְיָתִי לְעַמִּי. וְאַצִּיתִי אֲרַעָא
דַּאתְרַגִּיפַת, מִן קַדָּם פִּתְגָמִי. אֲרִי יֵי, מִלִּיל. עַמִּי בֵית יִשְׂרָאֵל קִרִּיתִי לְהוֹן
בְּנִין, חֲבִיבֵתְנֹן וְיִקְרַתְנֹן. וְאַנּוּן, מְרַדּוּ בְּמִימְרֵי: ג יָדַע שׁוֹר קָנְהוּ
וְחִמּוֹר אֲבוּס בְּעַלְיוּ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן:
יָדַע תּוֹרָא, זְבִינִיה. וְחִמְרָא, אֲרִיָּא דְמְרוּהִי. יִשְׂרָאֵל, לֹא אֵילָף לְמַדַּע
דְּחִלְתִּי. עַמִּי, לֹא אִסְתַּפַּל לְמַתְבַּל לְאֹרְיָתִי: ד הוּי | גוּי חֲטָא עַם
כְּבֹד עוֹן זָרַע מְרַעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזָבוּ אֶת־יְהוֹה
נֶאֱעָו אֶת־קְדוּשׁ יִשְׂרָאֵל נִזְרוּ אַחֲזֹר: וי על דַּאתְקִרִיאוּ עַם
קְדִישׁ, וְחֲטוּ. כְּנִשָּׂא בְּחִירָא, אִסְגִּיאוּ חוּבִין. אֶתְפְּנִיו בְּזַרְעָא רְחִימָא,
וְאַבְאִישׁוּ. וְאַתְאַמְר לְהוֹן בְּנִין חֲבִיבִין, וְחֲבִילוּ אֹרְחַתְהוֹן. שְׁבִקוּ, יַת
פְּלַחְנָא דִּי. קַצּוּ, בְּדַחֲלַת קְדִישָׁא דְיִשְׂרָאֵל. בְּדִיל עוֹבְדִיהוֹן בִּישְׁיָא
אִסְתַּחֲרוּ, וְהוּוּ לְאַחְרָא: ה עַל־מָה תָּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרְהָ
כָּל־רֹאשׁ לְחַלִּי וְכָל־לֵבָב דְּוִי: ז לא מִסְתַּפְּלִין לְמִימְרֵי, עַל מָא
לְקִינָא. עוֹד, מוֹסְפִין לְמַחֲטִי. לֹא אֲמַרִין. מְדִין, כָּל רִישׁ מְרַע. וְכָל לֵב,
דְּוִי: ו מִכַּף־רֶגֶל וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בוּ מָתָם פָּצַע וְחִבּוּרָה

וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חֲפָזוּ וְלֹא רִכְבָּה בְּשָׂמוֹן: מִשָּׂאָר
 עָמָא וְעַד רִישָׁיָא, לִית בְּהוֹן דְּשָׁלִים בְּדַחֲלִתִי. בְּלֵהוֹן, סְרַבִּין וּמְרַדִּין.
 אַתְּגָעְלוּ בְּחֻבִּין, כְּמַחָא מְרַסְסָא. לֹא שְׂבָקִין מְזִדְוֹנְהוֹן, וְלֹא מְחַמְדִּין
 לְתִיבְתָא. וְאִף לֹא זָכוֹן לְהוֹן, לְאַגְנָא עֲלִיהוֹן: דְּאַרְעָכֶם שְׂמִמָּה
 עֲרִיכֶם שְׂרָפֹת אֵשׁ אֲדַמְתְּכֶם לְנִגְדְּכֶם זָרִים אֲכָלִים
 אֲתָהּ וּשְׂמִמָּה כְּמַהֲפַכַת זָרִים: אַרְעֵכוֹן צְדִיאָא. קְרוּיִכוֹן, יְקִידַת
 נוֹר. אַרְעֵכוֹן. לְקַבְלָכוֹן, עֲמִמִּיא מְחַסְנִין יְתָהּ. וּבְחֻבִּיכוֹן, צְדִיאַת מְנֻכוֹן.
 אַתְחַלְפַת, וְהוֹת לְנִכְרָאִין: וְגוֹתְרָה בְּתַצִּיּוֹן פְּסָכָה בְּכֶרֶם
 כְּמַלְוִנָּה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה: וְאַשְׁתְּאַרְת כְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן
 כְּמַטְלָתָא בְּכֶרְמָא, בְּתַר דְקַטְפוּהִי. כְּעַרְסַל מְבַתוּתָא בְּמִקְטָיָא, בְּתַר
 דְאַבְעִיּוּהִי. כְּקַרְתָּא, דְצִיּוֹרִין עֲלֵהּ: ט לֹאִי יְהוּהָ עֲבָאוֹת הוֹתִיר
 לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כְּסָדָם הֵיִינוּ לְעַמְרָה דְמִינוּ: אֵלוּ לֹא פוֹן,
 מוֹתַר טוּבִיָּה דִי עֲבָאוֹת. אֲשָׂאֵר לָנָא שִׁיזְבָּא, כְּרַחְמוּהִי. אֵית עֲמָנָא חוּבִין
 דְכַאֲנֵשׁ סְדוּם, פוֹן אֲבַדְנָא. וּכְתִבִי עַמּוּרָה, אֲשִׁתִּיצִינָא: דְ שְׂמַעוּ
 דְבַר-יְהוּהָ קְצִינִי סְדוּם הָאֲזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עַמְרָה:
 קְבִילוּ פַתְגָּמָא דִי שְׁלַטְוִנָּא דְעוּבְדִיהוֹן בִּישׁוּן, כְּשְׁלַטְוִנִי סְדוּם. אֲצִיתוּ,
 לְאוּרִיתָא דְאַלְהָנָא. עָמָא דְעוּבְדִיהוֹן דְמוֹן, לְעַם עַמּוּרָה: ז לָמָּה לִי
 רַב-זְבָחִיכֶם יֹאמֵר יְהוּהָ שְׂבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֵלֶב
 מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָשִׁים וְעֵתוּדִים לֹא חֲפָצְתִי: לֹא
 רַעּוּא קְדָמִי בְּסִגִּיאוֹת נִכְסַת קְדֻשִׁיכוֹן, אָמַר יי. מַסַּת עֲלוֹת דְכֶרֶן, וְתַרְב
 פְּטִימִין. וְדָם תּוֹרִין וְאַמְרִין. וּגְדִין דְכַאֲלִין לֹא רַעּוּא קְדָמִי, בְּהוֹן: יב כִּי
 תִבְאוּ לִרְאוֹת פָּנַי מִי־בִקֵּשׁ זֹאת מִיְדְּכֶם רִמָּס חֲצֵרִי:
 דְאַתּוֹן אֲתוֹן, לְאַתְחִזָּאָה קְדָמִי. מִן תָּבַע דָּא מִיְדְּכוֹן, לְמִיתִי. לֹא תְדוּשׁוּן,
 עוֹרְתִי: יג לֹא תוֹסִיפוּ הָבִיא מְנַחַת-שׁוּא קְטֹרֶת תוֹעֵבָה
 הִיא לִי חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קָרָא מְקָרָא לֹא-אוּכַל אֲוֹן וְעַצְרָה:
 לֹא תִיסְפוּן. לְאַיְתָאָה, מְנַחָא אֲנִיסָא. קְרַבִּין מְרַחֵק. הוּא, קְדָמִי. ירַחֵן

וּשְׁבִינְךָ בְּנִישָׁא אַתּוּן מִתְּפַנְשִׁין. לָא שְׁבִקִין חוּבִיכוֹן לְקַבְּלָא צְלוּתְכוֹן,
 בְּעֵדָן בְּנִישְׁתְּכוֹן: ^ד חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשֵׁי הָיוּ עָלַי
 לְטָרַח נְלֵאִיתִי נְשָׂא: יִרְחִיכוֹן וּמוֹעֲדֵיכוֹן, רַחֵיק מִימְרִי. הוּוּ קְדָמִי,
 לְרִיחוּקָא אִסְגִּיתִי, לְמִשְׁבֵּק: ^{טו} וּבְפִרְשִׁיכֶם פִּיכֶם אֲעֵלִים עֵינַי
 מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תִפְלֵה אֵינְנִי שְׁמַע יְדֵיכֶם דְּמִים
 מְלֵאוּ: וְכַד בְּהֵנְיָא פְּרִסִין יִדְהוּן לְצִלְאָה עֲלִיכוֹן מְסִלִּיקְנָא אִפִּי שְׁכִינְתִּי,
 מִנְכוֹן. וְאַף כַּד אַתּוּן מְסִגִן לְצִלְאָה לָא רְעוּא קְדָמִי, לְקַבְּלָא צְלוּתְכוֹן.
 מִדִּידִיכוֹן, דִּם זְפֵאי מְלִין: ^{טז} רַחְצוּ הַזְּכוּ הַסִּירוּ רַע מֵעַלְלֵיכֶם
 מִנְגַד עֵינַי חֲדְלוּ הָרַע: תּוּבוּ לְאוּרִיתִי, אֲדָפוּ מִחוּבִיכוֹן. אַעֲדוּ.
 בִישׁוֹת עוֹבְדֵיכוֹן, מְקַבִּיל מִימְרִי. אַתְּמַנְעוּ, מְלֵאבְּאֶשָׁא: ^{יז} לְמַדּוּ
 הַיֵּטֵב דְּרִשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוּ חָמוּץ שְׁפָטוּ יְתוּם רִיבוּ
 אֲלִמְנָה: אֵילְפוּ לְאִיטְבָּא. תְּבַעוּ דִּינָא, זְפוּ דְאֲנִיס. דִּינוּ, דִּין יִתְמָא.
 עֲבִידוּ, קְבִילַת אֲרַמְלָתָא: ^{יח} לְכוּ־נָא וְנוֹכַחַה יֹאמֵר יְהוָה
 אִם־יְהִיוּ חֲטָאֵיכֶם כִּשְׁנַיִם כִּשְׁלֹשׁ יִלְבִּינוּ אִם־יֵאָדִימוּ
 כִּתּוּלַע כִּצְמֹר יְהִיוּ: בְּכִין כַּד תִּתּוּבוּן לְאוּרִיתָא תְּבַעוּן מִן קְדָמִי
 וְאַעֲבִיד בְּעוֹתְכוֹן, אֲמַר יי. אִם יְהוּן חוּבִיכוֹן כְּתִימִין כְּצַבְעֵנִין, כְּתִלְגָּא
 יַחְרוּן. אִם יִסְמְקוּן כְּזוּרִיתָא, כְּעֶמֶר נְקִי יְהוּן: ^{יט} אִם־תֵּאָבוּ
 וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: אִם תִּיבוּן, וּתְקַבְּלוּן לְמִימְרִי.
 טוֹבָא דְאַרְעָא, תִּיכְלוּן: ^כ וְאִם־תִּמְאָנוּ וּמְרִיתֶם חֲרַב תֵּאָפְלוּ
 כִּי כִי יְהוָה דִּבֶּר: וְאִם תִּסְרְבוּן, וְלֹא תְקַבְּלוּן לְמִימְרִי. בְּחֲרַב סְנֵאָה,
 תִּתְקַטְלוּן. אָרִי בְּמִימְרָא דִי, גְּזִיר בִּין: ^{כא} אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה
 קָרִיָה נְאֻמְנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צְדָק יִלִּין בָּהּ וְעַתָּה
 מִרְצָחִים: אֵיכְדִין תְּבוּ עוֹבְדָהָא, לְמַהוּי כְּטָעִיתָא. קִרְתָּא, מְהִימְנָתָא.

•זולק הדקדוק: ^{טו} רע מעלליכם. השוא שבלמ"ד נח, כי אין געיא בעי"ן: ^{יח} לכו־נָא בתביר
 גם בירושלמיים וכ"ד גדול:

דְהוּת מְלִיא, עֲבָדֵי דִינָא. קִשְׁטָא, הוּהּ מִתְעַבֵּיד בֵּהּ. וּכְעַן אַנּוּן, קְטוּלֵי
 נַפְשָׁן: **כב** כַּסְפָּךְ הָיָה לְסִיגִים סְבָאךְ מְהוּל בַּמַּיִם: כַּסְפִּיךְ,
 הוּהּ לְפָסוּלָא. חֲמַרִּיךְ, מְעָרַב בַּמַּיָּא: **כג** שְׂרִיךְ סוּרְרִים וְחֲבָרִי
 גְּנָבִים כְּלוּ אֵהֵב שְׁחַד וְרִדְף שְׁלֹמְנִים יְתוּם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
 וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יִבּוּא אֲלֵיהֶם: רַבְרַבךְ מְרַדִּין. וְשׁוֹתְפִין,
 לְגַנְבִין. כְּלִהוּן, רְחֻמִין לְקַבְּלָא שְׁחָדָא. אֲמַרִּין גְּבַר לְחֲבַרְיָה עֲבִיד לִי
 בְּדִינִי, דְאֲשֵׁלִים לְךָ בְּדִינְךָ. דִּין יִתְמָא, לֹא דִינִין, וּקְבִילַת אַרְמִלְתָּא, לֹא
 עֲלַת לְקַדְמִיהוּן: **כד** לִכּוֹן נָאִם הָאֲדוּן יְהוּהּ עֲבָאוֹת אֲבִיר
 יִשְׂרָאֵל הוּי אֲנַחְסִים מְצָרִי וְאֲנַקְמָה מְאוּיְבִי: כֵּיין. אֲמַר רַבּוֹן
 עֲלֵמָא, יי עֲבָאוֹת. תְּקִיפָא, דִּישְׂרָאֵל. קַרְתָּא יְרֻשְׁלַם, אֲנָא עֲתִיד
 לְנַחֲמוֹתָהּ. בְּרַם וְיִ לְרִשְׁיַעֲיָא כַּד אֲתַגְּלִי לְמַעַבְד פְּרַעְנוֹת דִּין, מְסַנְאֵי
 עֲמָא. וְאֲתִיב נְקֵמָא, לְבַעִיל דְּבָבָא: **כה** וְאֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיךְ וְאֲצַרְךָ
 כְּכַר סִיגִיךְ וְאֲסִירָה כָּל-בְּדִילִיךְ: וְאֲתִיב מַחַת גְּבוּרְתִי, עֲלֶךָ.
 וְאֲבִרִיר כְּמָא דְמִנְקוֹן בְּבוּרִיתָא, כָּל רִשְׁיַעְךָ. וְאֲעַדִּי, כָּל חֲיָבְךָ:
כו וְאֲשִׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ כְּבִרְאֵשׁוֹנָה וְיַעֲצִיךְ כְּבִתְחִלָּה
 אַחֲרֵי-כֵן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצֶּדֶק קַרְיָה נְאֻמָּנָה: וְאֲמִנִי בִיד
 דִּינִי קִשְׁטָא, תְּקַנִּין כַּד בְּקַדְמִיתָא. וּמְלִכִי מִלְכָךָ, כַּד מִן אֹלָא. כְּתַר כֵּן.
 יִתְקַרֵּי לִיךְ, קַרְתָּא דְקִשְׁטָא. קַרְתָּא, מְהִימְנָתָא: **כז** צִיּוֹן בְּמִשְׁפֹּט
 תִּפְדָּה וְשָׁבִיָה בְּצַדְקָה: צִיּוֹן בְּדִיתְעַבִּיד בֵּהּ דִינָא, תִּתְפְּרִיק:
 וְדַעְבְּדוּ אוּרִיתָא, יְתוּבוּן לָהּ בְּזָכוֹ:

יש מסיימים כאן. ויש קהילות הממשיכים:

כח וְשֹׁבֵר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחֲדוּ וְעוֹזְבֵי יְהוּהּ יִכְלוּ: וְיִתְבְּרוּן
 מְרַדִּין. וְחֲיָבִין, כְּחָדָא. וְדַשְׁבְּקוּ אוּרִיתָא דִּינִי, יִשְׁתִּיצוּן: **כט** כִּי יִבְשׁוּ
 מַאִילִים אֲשֶׁר חֲמַדְתֶּם וְתִחַפְּרוּ מִהַגְּנוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם:
 אֲרִי תִבְהַתּוּן. מַאִילֵי טְעוֹתָא, דְחַמִּידְתּוּן. וְתִתְפַּנְעוּן, מַגְנִיאךְ טְעוֹתָא,

זולק הוּקְדוּקָא: **ל** וְשֹׁבֵר. הַשִּׁי"ן בְּצִירִי בְּכָל סְפָרֵי תִימָן, וּפְלִיגִי אִמְסַרְתָּא רַבְתָּא דְמִנֵּי תַלְת
 בְּצִירִי וְלֹא מִנֵּי הַךָ בַּהֲדִיָּהּ:

דַּאתוֹן מִסְתִּיעֵין בְּהוֹן: ל כִּי תִהְיוּ כְּאֵלֶה נִבְלַת עֲלֶהּ וּכְגֹנָה
 אֲשֶׁר-מִים אֵין לָהּ: אַרִי תִהוֹן. כְּבִטְמָא, דְּבִמְתַר טְרַפּוּהִי. וּכְגִנַּת
 שְׂקִיאָא. דְּמִין, לִית לָהּ: לֹא וְהִיָּה הַחֶסֶן לְנַעֲרַת וּפְעָלוֹ לְנִיצוּץ
 וּבְעָרוֹ שְׁנִיָּהֶם יַחְדּוֹ וְאֵין מְכַבֵּה: וְהִי תִקְפּוּהוֹן דְּרִשִׁיעֵיא,
 כְּנַעֲוֶרַת כְּתָנָא. וְעוֹבֵד יִדְיָהוֹן, כְּנִיצוּץ נוֹרָא. כְּמָא דְּמִקְרָבִין דִּין לְסִטְר דִּין,
 וְדִלְקוֹן תְּרוּיָהוֹן כְּחָדָא. כִּן יְסוּפוֹן רִשִׁיעֵיא, אֲנוּן וְעוֹבְדֵי הוֹן בִּישִׁיאָא. וְלֹא יְהִי
 עֲלֵיהוֹן, חִיס:

(גְּאָלְנוּ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:)

(פְּרַקְנָא. יי צְבָאוֹת, שְׁמִיָּהּ. קְדִישָׁא, דִּישְׂרָאֵל:)

על דא יתברך וישתבח, שְׁמָא רַבָּא קְדִישָׁא. די לעילא, חַיָּא וְקִימָא. מְבָרַךְ הוּא לְעַלְמ, וְלְעַלְמֵי עַלְמֵיא:

דגד לזכחת שבת ושני וחמישי

וְאֶתְחַנֵּן

תפסיר רס"ג

כג) תִּים תַּחֲנַנַת בִּין יְדֵי אֱלֹהֵהּ.
 פי דִּיאֵלְךָ אֱלֹהֵי קַאִילָא:
 כד) אֱלֹהֵם יֵא רַב. אַנְת
 אַבְתְּדִית אַן תּוּרֵי עֲבָדְךָ.
 עֲצִמְתְּךָ וְקוֹדְרְתְּךָ אֱלֹשְׁדִידֵהּ.

כג וְאֶתְחַנֵּן אֶל-יְהוָה בַּעַת

הַהוּא לֵאמֹר: וְצִלִּיתִי קָדָם יי

בְּעַדְנָא הַהוּא לְמִימַר: כד אֲדַנִּי יְהוָה

אֶתְּהָה חֲחִלוֹת לְהִרְאוֹת

אֶת-עַבְדְּךָ אֶת-גְּדֻלְךָ וְאֶת-יְדְךָ הַחֹזְקָה אֲשֶׁר

— כט"י —

לְשׁוֹנוֹת שְׁנַקְרָאת תְּפִלָּה, כְּדֵאִיתָא בְּסַפְרֵי:
בַּעַת הַהִיא. לְאַחַר שְׁכַבְשִׁתִּי אַרְץ סִיחוֹן
 וְעוּג דְּמִיתֵי שְׁמָא הַתֵּר הַגִּדְרִי: **לֵאמֹר**. זֶה
 אֶחָד מִשְׁלֶשָׁה מְקוֹמוֹת שְׁאֵמַר מִשָּׁה לְפָנֵי
 הַמְּקוֹם אֵינִי מְנִיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה
 שְׂאֵלְתִי אִם לֹא: כז ה' אֱלֹהִים. רַחוּם בְּדִין:

כג וְאֶתְחַנֵּן. אֵין חֲנוּן בְּכָל מְקוֹם אֱלֹא לְשׁוֹן
 מִתְּנַת חָנָם. אַף עַל פִּי שִׁישׁ לְהֵם לְצַדִּיקִים
 לְחִלוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מְבַקְשִׁים
 מֵאֵת הַמְּקוֹם אֱלֹא מִתְּנַת חָנָם. לְפִי שְׁאֵמַר לוֹ
 (שְׁמוֹת לֵג, יט) וְחַנְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֶחָד, אֲמַר לוֹ
 בְּלִשׁוֹן וְאֶתְחַנֵּן. דְּבַר אַחַר זֶה אֶחָד מִעֲשָׂרָה